

Helena Wojcewa
Tatiana Buczacka
Олена Войцева
Тетяна Буцацька

klasa

JĘZYK POLSKI

Польська мова

**Олена Войцева
Тетяна Бучацька**

ПОЛЬСЬКА МОВА

підручник для 4 класу закладів загальної середньої освіти

**Helena Wojcewa
Tatiana Buczacka**

JĘZYK POLSKI

podręcznik dla klasy 4. szkół średnich ogólnokształcących

Czerniowce

„Bukrek”

2021

SPIS TREŚCI

POWTÓRZENIE

- TEMAT 1.** Powtórzenie. Bogactwo języka polskiego i różnorodność jego budowy..... 3
- TEMAT 2.** Nasza szkoła i nasza klasa. Moi nauczyciele. Ja i moi szkolni koledzy. Powtórzenie. Wypowiedź ustna i pisemna..... 11

FONETYKA

- TEMAT 3.** Moja rodzina. Dziecko w rodzinie. Fonetyka. Samogłoski i spółgłoski. Alfabet. Sylaba i akcent wyrazowy. Zasady podziału wyrazów na sylaby..... 15

SŁOWNICTWO. FRAZELOGIA

- TEMAT 4.** Cechy charakteru człowieka. Znaczenie wyrazu. Wyrazy wieloznaczne, bliskoznaczne i przeciwstawne..... 23
- TEMAT 5.** Jesień. Przyroda jesienią. Frazeologizm i jego znaczenie..... 33

SŁOWOTWÓRSTWO

- TEMAT 6.** W sklepie. Budowa słowotwórcza wyrazu. Formanty słowotwórcze..... 37

MORFOLOGIA

- TEMAT 7.** Kraj ojczysty. Polska – nasz sąsiad. Części mowy. Rzeczownik i jego podział na grupy. Rodzaj gramatyczny rzeczowników..... 45
- TEMAT 8.** Zima. Przyroda zimą. Zimowe święta i rozrywki. Odmiana rzeczowników przez liczby i przypadki..... 52
- TEMAT 9.** Moje mieszkanie. Przymiotnik jako część mowy. Przymiotniki jakościowe i relacyjne. Odmiana przymiotników. Zaimek jako część mowy. Zaimki osobowe, ich odmiana..... 60
- TEMAT 10.** Książka źródłem wiedzy. Literatura polska dla dzieci. Czasownik jako część mowy. Bezokolicznik. Czasowniki niedokonane i dokonane. Formy czasownika w czasie teraźniejszym..... 71
- TEMAT 11.** Wielkanoc. Obyczaje świąteczne. Liczebnik jako część mowy i jego rodzaje. Odmiana liczebników 1–4..... 82
- TEMAT 12.** Moja mama jest kochana. Dzień matki. Podstawowe wiadomości o przysłówku i przymyku..... 92

SKŁADNIA

- TEMAT 13.** Podróż po Polsce. Budowa zdania. Zdania ze względu na cel wypowiedzi. Zdanie pojedyncze. Podmiot i orzeczenie. Zdanie pojedyncze a złożone..... 99

ORTOGRAFIA

- TEMAT 14.** Lato. Przyroda latem. Wakacje. Wielkie litery. Pisownia *nie* z rzeczownikami i czasownikami. Pisownia wyrazów z *ę, q, en, em, on, om*. Pisownia wyrazów z *ó / u, rz / ż, h / ch*..... 108

INTERPUNKCJA. POWTÓRZENIE

- TEMAT 15.** Utwory literatury ludowej. Przecinek w zdaniu pojedynczym oraz w zdaniu złożonym. Znaki przestankowe w zapisie rozmowy. Powtórzenie..... 120

- SŁOWNICZEK WYRAZÓW I ZWIĄZKÓW WYRAZOWYCH..... 131
- WYKAZ ŹRÓDEŁ WYKORZYSTANYCH W PODRĘCZNIKU..... 134

TEMAT 1.
POWTÓRZENIE.

Witaj szkoło!

**BOGACTWO JĘZYKA POLSKIEGO
I RÓŻNORODNOŚĆ JEGO BUDOWY**

Bolek i Lolek – dwaj bohaterowie jednego z najpopularniejszych polskich seriali animowanych dla dzieci.

LEKCJE 1-5.

1. Popatrz na obrazek i wysłuchaj informacji nauczyciela na temat: „Słońce oświeca świat, wiedza oświeca ludzi”.

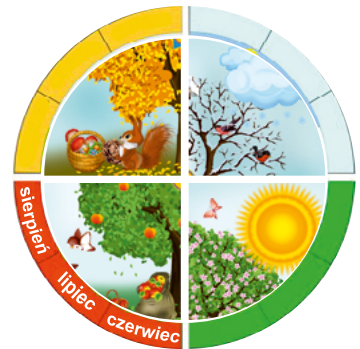

Ułóż jedno lub kilka zdań na temat: „Do czego potrzebna jest wiedza z różnych dziedzin życia?”

2. Popatrz na obrazek. Podaj nazwy miesięcy do wszystkich pór roku. Z jakich głosek składają się wyrazy, które oznaczają

pory roku? Jaką porę roku lubisz najbardziej i dlaczego?

Wyrazy pomocnicze: styczeń, luty, marzec, kwiecień, maj, czerwiec, lipiec, sierpień, wrzesień, październik, listopad, grudzień.

3. Wstaw brakujące wyrazy.

Najmniejsza jednostka mowy to .
 Głoski tworzą .
 Z sylab składają się .
 Zdania powiązane ze sobą treściowo tworzą .

Wyrazy pomocnicze: głoska, sylaby, wyrazy, tekst.

4. Popatrz na rysunek. Opowiedz, gdzie podróżowałeś / podróżowałaś tego lata? Które miasta zamierzasz zwiedzić w przyszłości?

Zapisz do zeszytu nazwy miast ukraińskich po polsku.

5. Dokończ zdania, wybierz właściwą odpowiedź.

1. Latem moja rodzina wyjechała na wakacje (do Odessy, Kijowa).

2. Pierwszy raz zobaczyłem / zobaczyłam (morze, rzekę).

3. Pływaliśmy / pływałyśmy, spacerowaliśmy / spacerowałyśmy po mieście i zwiedzaliśmy / zwiedzałyśmy (muzea, teatry).

4. Bardzo (podobali / podobały) mi się wakacje!

6. Wstaw brakujące wyrazy.

Tekst to ciąg zapisanych .
Temat stanowi utworu.

Związki wyrazowe pomocnicze: podstawową myśl, słów i zdań.

7. Opowiedz, jak spędziłeś / spędziłaś wakacje? Wykorzystaj wyrazy pomocnicze.

Zwroty pomocnicze:

Byłem / byłam w mieście, na wsi u babci, nad morzem z rodzicami, nad rzeką z rodzeństwem, na wycieczce zagranicznej; często chodziliśmy / chodziłyśmy do miasta, do lasu; kąpaliśmy / kąpałyśmy się, pływaliśmy / pływałyśmy w basenie;

graliśmy / grałyśmy w piłkę nożną; jeździliśmy / jeździłyśmy rowerami; skakałyśmy przez skakankę; czytaliśmy / czytałyśmy książki; oglądaliśmy / oglądałyśmy filmy; pomagaliśmy / pomagałyśmy rodzicom w domu.

8. Uzupełnij wiadomość przykładami.

Głoska jest najmniejszą słyszana i mówioną częścią wyrazu.

9. Wymów głośno wyrazy, policz, ile jest w nich głosek. Zapisz w zeszyte podane wyrazy. Podziel na sylaby dwa wyrazy według własnego wyboru.

Miasto, wieś, wycieczka, książka, cukierek, piłka.

10. Odgadnij, które głoski pojawiają się najczęściej w wierszach.

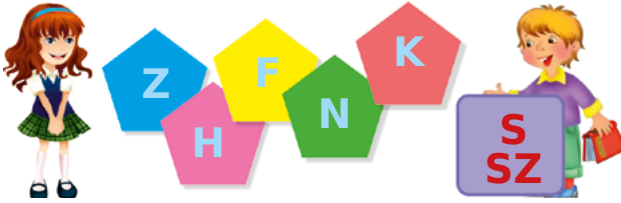
1. Trele, mele i morele,
Ela, Edek i fortele.
Gdy mówimy: bee i mee,
Też słyszymy głoskę tę.
Trele, mele i morele,
Edek, Ewa i gazele.
Teraz każde dziecko wie,
Że mówimy głoskę ... e!

2. Wąż syczy wciąż: ssss... ssss...

A dookoła wiatr szumi jak świat: szszsz... szszsz...

Wąż już syczy ze zdenerwowania: ssss... ssss...
 Jak ten wiatr szumi bez opamiętania: szszsz... szszsz...

11. Przeczytaj tekst. Przetłumacz go.

Język ogólnopolski jako środek porozumiewania się ludzi

Język jest narzędziem komunikacji międzyludzkiej. To wielki skarb kultury. Należy pamiętać, że jesteśmy współtwórcami języka, dlatego starajmy się właściwie używać słów, aby opisywały rzeczywistość jasno i wyraźnie (*wg miesięcznika „Wychowawca”, luty 2006 r.*)

Słowniczek wyrazów używanych w tekście:

narzędzie – з-наряддя; *wyznacznik* – показник; *rzeczywistość* – дійсність; *wyraźnie* – виразно.

Zwroty:

komunikacja międzyludzka – спілкування між людьми; *skarb kultury* – скarb культури; *właściwie używać* – правильно вживати.

12. Powtórz wiadomości i alfabet. Opowiedz to swojemu koledze / swojej koleżance z ławki.

Litera to graficzny znak głóski, najmniejsza pisana część wyrazu.

13. Przeczytaj wyrazy i policz liczbę liter i głosek.

Słowo, język, głoska, alfabet, abecadło, wyraz, narzędzie, komunikacja.

14. Zapisz w zeszycie swoje imię i nazwisko. Wskaż, z ilu liter i głosek one się składają.

15. Wstaw brakujące wyrazy.

Wyrazy, które wymawiamy lub słyszymy, składają się z . Wyrazy, które piszemy albo czytamy, zawierają . jest graficznym znakiem głoski.

Wyrazy pomocnicze: litery, głosek, litera.

Wiem więcej

Odmiany współczesnej polszczyzny

We współczesnej polszczyźnie można wyróżnić takie odmiany: *język ogólnopolski, dialekty, gwary.*

Język ogólnopolski to wspólna dla Polaków odmiana języka polskiego. **Dialekt** to regionalna odmiana języka. **Gwara środowiskowa** to odmiana ogólnopolskiego języka potocznego o zasięgu ograniczonym ze względu na wiek (np. gwara *uczniowska, studencka*), działalność, zainteresowania (np. gwara *sportowa*). **Gwara zawodowa** to odmiana języka potocznego ze względu na wykonywaną pracę (np. gwara *zawodowa górników, lekarzy*) (*wg Aliny Konik*).

Słowniczek wyrazów używanych w tekście:

odmiana – різновид; *dialekt* – діалект; *gwara* – жаргон; *wspólny* – спільний; *wyodrębniony* – виокремлений; *zainteresowania* – зацікавлення.

Zwroty:

w zależności – в залежності; *ze względu* – з погляду; *wykonywana praca* – виконувана праця.

16. Uzupełnij wiadomość własnymi przykładami. W razie potrzeby korzystaj z podręcznika i słowników do nauki języka polskiego.

Dwuznaki

Dwuznak - to dwie litery oznaczające jedną głoskę. Dotyczy on najczęściej połączenia liter spółgłoskowych.

W języku polskim mamy następujące dwuznaki:

ch, dz, dź, dż, cz, sz, rz

Dwuznaki należy traktować jako całość, nie można ich dzielić, ani czytać osobno.

Przykłady: chrzan, rzeka, dźwięk, szczęście, dżdżownica, dzbanek, czyżek, chrabąszcz, rzeźnucha.

Dwie litery **sz, rz, cz, dz, dź, dż, ch**, które oznaczają jedną głoskę, nazywamy **dwuznakami**.

akcent – наголос

alfabet, abecadło – алфавіт, абетка

ćwiczenie – вправа

ćwiczyć – вчити

17. Użyj potrzebnej formy zwrotu grzecznościowego do dorosłego lub kolegi w sytuacji, gdy szukasz potrzebnej ulicy.

Dialogi pomocnicze:

1. – Przepraszam panią, gdzie jest ulica Nowy Świat?
 - Blisko, proszę iść prosto.
 - Dziękuję.
 - Proszę bardzo.

2. – Przepraszam, czy nie wiesz, gdzie jest ulica Kwiatowa?
- To daleko. Musisz jechać autobusem.
- Jakim numerem można tam dojechać?
- Osiem.
- Dziękuję.
- Proszę.

18. Zapisz wiersz do zeszytu. Podkreśl dwuznaki.

Kalina Jerzykowska

Dziupła wyszczupła

Pouczała wiewiórka przepiórki
 że ci, co mieszkają w dziupli,
 są zazwyczaj nadzwyczaj szczupli,
 bo przeciskanie przez drzwi-dziurki
 krągłych brzuszków i pulchnych ud
 to prawdziwa dieta cud.

Odpowiedz na pytania.

* Jak dzielimy zdania ze względu na cel wypowiedzi? * Jakimi wyróżniamy rodzaje zdań pod

względem intonacji?

Wstaw brakujące wyrazy w wiadomości.

Porównaj terminy w języku ukraińskim i polskim.

Ze względu na cel wypowiedzi wyróżniamy takie zdania: _____, _____, _____.

Pod względem intonacji wyróżniamy zdania _____.

Wyrazy pomocnicze: oznajmujące, rozkazujące, pytające, wykrzyknikowe.

20. Zapisz do zeszytu przysłowia polskie. Jedno przysłowie zapisz jako wykrzyknikowe.

Bieda temu dokuczy, kto się za młodu nie uczy. Nie od razu Kraków zbudowano.

Jak sobie pościelesz, tak się wyśpisz. Co za dużo, to niezdrowo.

TEMAT 2.

**NASZA SZKOŁA I NASZA
KLASA. MOI NAUCZYCIELE.
JA I MOI SZKOLNI KOLEDZY.
POWTÓRZENIE.**

WYPOWIEDŹ USTNA I PISEMNA

Animowana seria o Bolku i Lolku powstała w 1962 roku.
Ostatnie filmy nakręcono w r. 1986.

LEKCJE 6-7.

21. Wymów wyrazy *zeszyt, lekcja, kolega*. Podziel podane wyrazy na litery, głoski i sylaby.

22. Przeczytaj słowa z ramki. Akcentuj poprawnie. Zapisz je do słowniczka i zapamiętaj. Ułóż z nimi zdania.

postanović – вирішити

pisać ładnie – гарно писати

z zapalem – із завзятістю

odrobić lekcje – підготувати домашнє завдання

trema – хвилювання

źle – погано, недобре

życzenia – побажання

23. Posłuchaj tekstu.

Maria Rosińska

Mocne postanowienie

Odrobił Stefanek zadaną lekcję z polskiego. Jak ślicznie wypadła ta pierwsza strona w zeszycie! Aż miło popatrzeć!

– Cały zeszyt będzie taki! – mocno postanawia chłopiec.

– A pamiętasz, jak było w zeszłym roku – uśmiecha się Marta, starsza siostra Stefanka. – Ten pierwszy zeszyt wtedy też miał być taki piękny...

– Ale wiesz przecież – przerywa Stefanek – że zaraz na drugiej stronie wypadł kleks! Dalej już się nie opłacało pisać ładnie.

– I wtedy powiedziałaś, że całutki następny zeszyt będzie czysty. I długo to było?.. – śmieje się Marta.

– Bo palec mnie bolał i jedna strona wypadła krzywo, i... – I już się nie opłacało dalej – podpowiada Marta. – Jasne, że nie!

– I znowu miałeś zacząć pisać porządnie w następnym zeszyście.

– No i zacząłem! Trzy kartki były śliczne. Ale raz zapomniałem odrobić lekcję i pani postawiła mi w zeszyście dwójkę. Od tego czasu okropnie mi obrzydł. Wcale mi nie zależało, czy jest ładny, czy nie.

– Ciekawe, co teraz będzie z twoim obecnym mocnym postanowieniem? – podkpiwa Marta.

– Teraz to zupełnie co innego! – zapewnia Stefanek z zapałem.

– Ano zobaczymy, zobaczymy.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście: *ślicznie* – чарівно; *wypaść* – вийти; *mocno* – міцно; *przecież* – адже; *calutki* – весь; *krzywo* – криво; *porządnie* – порядно; *podkpiwać* – підсміюватися; *zapewniać* – запевняти; *zobaczyć* – побачити.

Zwroty: *mocne postanowienie* – тверде рішення; *miło popatrzeć* – мило подивитися; *wypadł kleks* – постала пляма; *okropnie obrzydł* – жахливо набрид; *nie opłacać się* – не варто; *nie zależało mi* – я не був зацікавлений.

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

* Kto jest bohaterem opowiadania? * Co robił Stefanek? * Jak wyglądała pierwsza strona w zeszyście Stefanka? * Co postanowił chłopiec? * O czym przypomniała bratu starsza siostra Marta? * Dlaczego Stefanekowi nie opłacało się pisać ładnie? * Jak myślisz, czy bohater utworu wykona nareszcie swoje mocne postanowienie? * Dlaczego warto pisać starannie?

Wypisz zdanie rozkazujące i pytające (do wyboru). Podkreśl w zdaniach podmiot i orzeczenie.

Wypisz 2–3 wyrazy z dwuznakami. Zaakcentuj i podziel je na sylaby. Policz ilość liter i głosek.

24. Praca w grupie.

Dodaj do jednej wiadomości dobrane samodzielnie przykłady.

Zdanie oznajmujące, pytające, rozkazujące i wykrzyknikowe

Zdanie oznajmujące powiadamia o kimś lub o czymś i jest zakończone kropką, np. *Idziemy do parku na spacer.*

Zdanie pytające jest pytaniem o coś lub o kogoś i jest zakończone znakiem zapytania, np. *Idziemy do parku na spacer?*

Zdanie rozkazujące wyraża rozkaz, polecenie, życzenie, prośbę i jest zakończone kropką lub wykrzyknikiem, np. *Pójdźmy na spacer do parku!*

Zdanie wykrzyknikowe wyraża uczucia mówiącego i jest zakończone wykrzyknikiem, np. *Szybko wstawaj!*

25. Wyobraź sobie, że jesteś w bibliotece. Jak

zwrócisz się do bibliotekarki? Ułóż ustnie dialog na temat „**W bibliotece szkolnej**”. Przeczytaj go z podziałem na role.

- Dzień dobry, pani!
- Dzień dobry, w czym mogę pomóc?
- Chciałbym wypożyczyć wiersze Jana Brzechwy.
- Zaraz sprawdzę czy są.
- Znalazłam!
- Jestem bardzo wdzięczny, bo chcę przeczytać o przygodach bohaterów.
- Proszę i życzę miłej zabawy przy lekturze.
- Dziękuję, do widzenia.
- Do widzenia.

Zwroty pomocnicze: w czym mogę pomóc, bardzo proszę o..., byłbym / byłabym (bardzo) wdzięczny / wdzięczna.

26. Znajdź w tekście pt. „**Mocne postanowienie**” zdania rozkazujące i wykrzyknikowe. Przepisz je do zeszytu. Przeczytaj głośno zapisane zdania i wskaż, od czego zależy użycie znaków przestankowych na końcu zdań?

TEMAT 3.

MOJA RODZINA. DZIECKO W RODZINIE.

FONETYKA.

SAMOGŁOSKI I SPÓŁGŁOSKI. ALFABET.
SYLABA I AKCENT WYRAZOWY. ZASADY
PODZIAŁU WYRAZÓW NA SYLABY

Inicjatorem serii o Bolku i Lolku w formie projektów plastycznych był polski reżyser filmowy i teatralny, scenarzysta Władysław Nehrebecki (1923–1978).

LEKCJE 8-9.

27. Przeczytaj wyraźnie tekst.

Oleg Grigorjew

Porządki

Leżą sobie bracia Olek i Bolek na kanapie i rozmawiają.

– Może zrobimy porządki – mówi Olek.

– Świetnie – mówi Bolek. – Zamieciemy podłogę, powycieramy kurze, ułożymy książki na półce. Mama wróci z pracy, a tu wszędzie porządek. Ciekawe, co też na to powie?

– Mama powie: „Kochane chłopaki, zrobili w domu porządki”.

– Nie, powie: „Dzielne chłopaki, jak pięknie posprzątały!”

– A nie, bo powie: „Zuchy chłopaki, jaki tu wszędzie wspaniały porządek”.

A mama wróciła z pracy i powiedziała:

– Oj, chłopaki, chłopaki! Jaki tu okropny bałagan! (tłum. z ros. *Danuta Wawiłow*).

Słowniczek wyrazów używanych w tekście:

kanapa – диван

świetnie – чудово

posprzątać – прибрати

zuch – молодець

wspaniały – прекрасний

fach – спеціальність, фах

honor – честь

ładny – гарний

Zwroty: *zrobić porządki* – навести порядок; *zamieść podłogę* – підмести підлогу; *powycierać kurz* – повітирати пил; *ułożyć książki* – розставити книжки; *dzielne chłopaki* – тут у значенні: молодці, хлопці; *okropny bałagan* – страшний безлад.

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

* Co robili bracia? * O czym oni rozmawiali? * Co powiedziała mama chłopcom, kiedy wróciła z pracy?

a) Uczymy się nowych wyrazów. Przeczytaj wyrazy z ramki, zapisz je do słowniczka i zapamiętaj.

b) Na podstawie obrazka przygotuj niewielką wypowiedź pisemną, wykorzystując słowniczek do tekstu.

28. Opowiedz o swojej rodzinie. Wykorzystaj podane niżej pytania. * Ile osób liczy twoja rodzina? * Kto do niej należy? * Kto kim jest dla kogo? * Z kim najwięcej spędzasz czasu wolnego?

29. Dokończ zdania. Wykorzystaj wyrazy pomocnicze.

Żona brata taty to . Mąż siostry mojej mamy to . Brat mego stryja to mój . Żona brata mojej mamy to . Brat mojego taty to .

Wyrazy pomocnicze: wujek, stryjenka, stryj, tata, wujenka.

30. Wpisz słowa, które kojarzą ci się ze słowem *rodzina*.

Rodzina to .

31. Przeczytaj tekst. Powtórz znane ci wiadomości. Omów je w parach.

Głoska to pojedynczy dźwięk mowy, który wyodrębniamy słuchem. Od doboru głosek w wymówionym wyrazie zależy jego znaczenie, dlatego trzeba poprawnie wymawiać głoski.

Liczba głosek i liczba liter w wyrazie nie zawsze jest jednakowa, np. w wyrazie *rodzina* jest 6 głosek: *r-o-d-z-i-n-a*, a 7 liter: *r-o-d-z-i-n-a*.

32. Wymów głośno wyrazy i oblicz, z ilu głosek i liter składają się te wyrazy?

Braciszek, siostra, niemowlę, ojciec, staruszek, ciotka, mamusia.

33. Odsłuchaj dialogu *Co ci dolega?*, przetłumacz go na język ukraiński. Następnie odegraj go z kolegą / koleżanką.

Gabinet lekarski

Paweł: Dzień dobry, czy mogę wejść?

Lekarka: Dzień dobry, proszę bardzo. Co ci dolega?

Paweł: Od wczoraj źle się czuję, kręci mi się w głowie. Straciłem apetyt. Mam gorączkę.

Lekarka: Proszę otworzyć buzię. Zmierzymy temperaturę. A teraz odsłucham ci płuca. Chyba to jest grypa.

Paweł: Jak to wylecić?

Lekarka: Oto recepta. Zalecam ci przez tydzień odpoczynek w łóżku. Potrzebne będą badania krwi.

Paweł: Dziękuję bardzo. Do widzenia.

Lekarka: Do zobaczenia.

34. Zapisz wyrazy i podkreśl w nich litery, użyte do oznaczenia takiej samej głoski.

Chyba, odsłucham – druh, wahać się; przez, otworzyć, zmierzmy – łóżko; mów – buzia, płuca.

LEKCJA 10.

35. **Pisanie z pamięci.** Popatrz na wyrazy. Zapamiętaj ich pisownię. Zamknij podręcznik i zapisz je. Otwórz podręcznik i sprawdź, czy wszystkie wyrazy zostały napisane poprawnie?

Kanapa, świetnie, posprzątać, zuch, wspaniały, braci-szek, siostra, niemowlę, tatuś.

36. Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki.

Dzielenie wyrazów przy przenoszeniu

W celu przeniesienia części wyrazów do następnego wiersza dzielimy je.

Zapamiętaj, że nie można dzielić liter oznaczających jedną głoskę, np. *cz, rz, sz, dz: rze-czuł-ka, szós-ty.*

Przy przenoszeniu należy zawsze rozdzielać dwie jednokowe litery, np. *miękk-ki*, *wan-na*.

Nie dzielimy nigdy wyrazów jednosylabowych, np. *próg*, *weź*.

37. Przepisz podane wyrazy, podziel je tak, jak przy przenoszeniu do następnego wiersza.

Morza, szczotka, głoska, dzienniczek, przepraszam, wanna, żołądzie, cukier, panna, porzeczka.

38. Napisz cztery wyrazy, których nie można dzielić i przenosić do następnego wiersza. Uzasadnij swój wybór.

39. Porównaj wyrazy.

 <p>українською</p>	 <p>польською</p>
<p>голосні: <i>a, o, e, u, i, y</i></p>	<p>samogłoski: <i>a, a, e, e, i, o, u / ó, y</i></p>
<p>приголосні, напр.: <i>б, ц, д, з, к, л, м</i></p>	<p>spółgłoski, np. <i>b, c, d, g, k, l, m</i></p>

40. Przeczytaj głośno tekst, zwracając uwagę na odpowiednią intonację. Akcentuj poprawnie.

Ułóż pytania do tekstu i znajdź odpowiedzi. Opowiedz wiadomości swojemu koledze / swojej koleżance. Zapamiętaj je.

Samogłoski i spółgłoski w języku polskim

Głoski w języku polskim dzielimy na: **samogłoski (голосні)** *a, a, e, e, i, o, u / ó, y* i **spółgłoski (приголосні)**, np. *b, c, d, g, k, l, m*.

Głoskami **ustnymi (потові)** nazywamy głoski, przy których wymawianiu powietrze przechodzi przez usta, np. *a*,

o, b, p, cz. Głoskami **nosowymi (носові)** nazywamy głoski, przy których wymawianiu powietrze przechodzi przez usta i przez nos, np. samogłoski **a, e**, spółgłoski **m, n, ŋ**.

41. Wstaw brakujące głoski w wyrazach i określ, jakie to głoski (samogłoski, spółgłoski, ustne, nosowe).

G ra, l sek, rodzi a, m dry, r ka, ogn sko, otyl.

42. Przepisz wyrażenia i wstaw w nich brakujące litery oznaczające samogłoski nosowe **ą** lub **ę**.

G sty las, twoja wst ga, biała g ś, kolorowa t cza, wysoki m ź.

LEKCJA 11.

43. Pisanie z pamięci. Popatrz na wyrazy. Zapamiętaj ich pisownię. Zamknij podręcznik i zapisz wyrazy. Otwórz podręcznik i sprawdź, czy wszystkie wyrazy zostały napisane poprawnie.

Samogłoska, spółgłoska, głoska ustna, głoska nosowa.

44. Porównaj wyróżnione wyrazy w języku polskim i ukraińskim, ich znaczenie, brzmienie, pisownię.

Głoski, przy których wymawianiu drgają więzadła głosowe, nazywamy **dźwięcznymi (дзвінкі)**. Głoski, przy których wymawianiu nie drgają więzadła głosowe, nazywamy **bezdźwięcznymi (глухі)**.

Spółgłoski dźwięczne mają zwykle swoje odpowiedniki bezdźwięczne: **b : p, g : k, ź : sz, dz : c, ż : ś, d : t, z : s, dź : ć, w : f, dź : cz**.

45. Gra „Kto więcej?”

Wzór: *Bardzo mi się podoba mój tata: jest bardzo spokojny, uprzejmy.*

- A. Kto powie więcej wyrazów oznaczających osobę kulturalną?
- B. Kto powie więcej wyrazów oznaczających osoby należące do jednej rodziny?
- C. Kto powie więcej nazw zwierząt domowych?

46. Porównaj wyróżnione wyrazy w języku polskim i ukraińskim umieszczone w ramce, ich znaczenie, brzmienie, pisownię.

Gdy środek języka wznosi się do podniebienia, powstają spółgłoski **miękkie (м'які)**, np. **ś, ź, dź, ń**. Przy innym położeniu środka języka powstają spółgłoski **twarde (тверді)**, np. **s, z, dz, n**. Miętkość spółgłosek oznaczamy na piśmie:

- 1) za pomocą **kreski** nad literą, np. *ćma, pień*;
- 2) przez dodanie litery *i*, np. *cisza, siedem*.

47. Wskaż, jakie wyrazy zaczynają się od spółgłosek nosowych, ustnych, dźwięcznych, bezdźwięcznych, twardych i miękkich.

Kraj, grzyb, siano, nos, zawsze, lipa, szewc, świeca, żółw.

LEKCJA 12.

48. Przeczytaj. Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela /nauczycielki. Objasnij znaczenie wyrazu **sylaba** i wyrażenia **akcent wyrazowy**. Posłuchaj informacji:

Sylaba i akcent wyrazowy

Wymawiane wyrazy dzielimy na części, zwane **sylabami**, które tworzy albo sama samogłoska, albo samogłoska wraz ze spółgłoską, np. **bra-ta-nek**.

Akcentem wyrazowym nazywamy silniejsze wymówienie sylaby w wyrazie. Akcent w języku polskim pada zwykle na **przedostatnią** sylabę wyrazu, np. sąs*ia*дка, kamien*ic*a. Akcentujemy **trzecią** sylabę od końca w wyrazach obcego pochodzenia zakończonych na **-ika /-yka**, np. mu*zy*ka, gram*at*yka oraz w formach czasownika, np. 1. i 2. osoby lm czasu przeszłego: wspomina*li*śmy, wspomina*li*ście. 🍌

49. Oddziel kreską sylaby w wyrazach, podkreśl sylaby akcentowane.

Chora*g*iewka, tury*st*yka, ga*l*ęzie, zbo*z*e, najm*il*szy, plasty*k*a, stan*e*liście, rumian*e*k.

50. Przepisz wyrazy w takiej kolejności: jednosylabowe, dwusylabowe, trzysylabowe, czterosylabowe, pięciosylabowe.

Kolega, siedem, dom, uhonorować, pszczoła, matematyka, okno, boisko, stróż, pomarańcza, sok, bohaterstwo.

51. Przeczytaj tekst. Powtórz wiadomości.

Alfabet

Zbiór wszystkich liter w języku ułożonych według kolejności nazywamy **alfabetem (abecedłem)**: a, q, b, c, ć, d, e, ę, f, g, h, i, j, k, l, ł, m, n, ń, o, ó, p, r, s, ś, t, u, w, y, z, ź, ż.

52. Ułóż i zapisz w porządku alfabetycznym wyrazy.

Kawiarnia, jezioro, chodnik, stolik, las, autobus, szkoła, miasto, trawnik, sklep, budynek, rzeka, neon, drogowskaz, park.

Uśmiechnij się

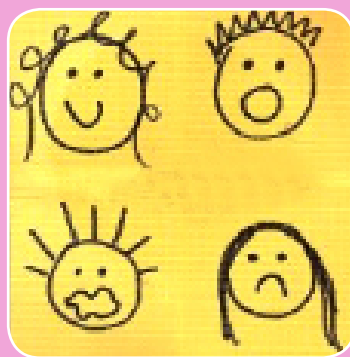
– Pospiesz się synku, bo znowu spóźnisz się do szkoły.

– Bez obawy, mamó, szkoła jest otwarta cały dzień!

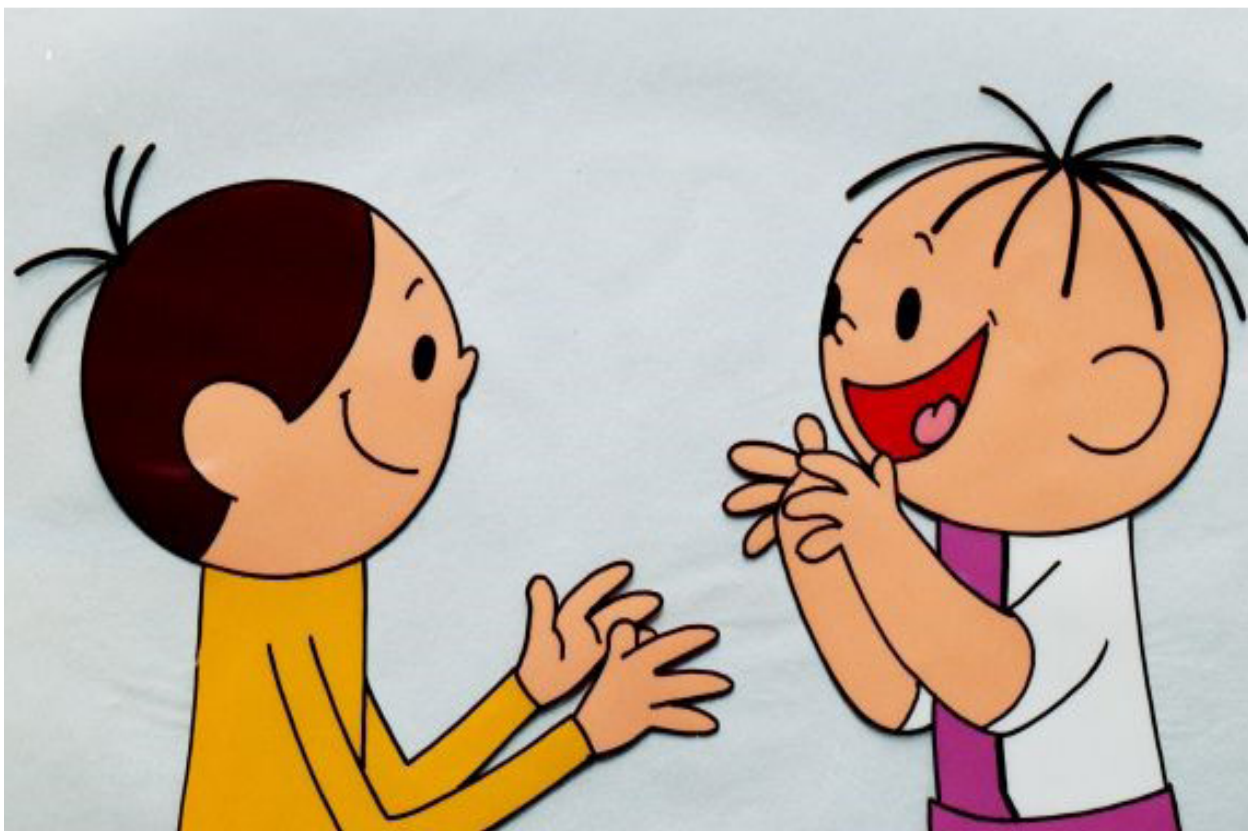

TEMAT 4.

CECHY CHARAKTERU CZŁOWIEKA.

ZNACZENIE WYRAZU.
WYRAZY WIELOZNACZNE,
BLISKOZNACZNE I PRZECIWSTRAWNE

Przygody Bolka i Lolka (Bolesława i Karola) były
wyświetlane w wielu krajach na wszystkich kontynentach.

LEKCJE 13-14.

53. Posłuchaj tekstu.

Bajka o pszczołce

Daleko stąd, daleko, w królestwie zwierząt, żyła pośród innych mała pszczołka. Tym się jednak różniła od innych pszczołek, które latały po łąkach i spijały słodki nektar z kwiatów, że zapragnęła zrobić wielką karierę. Pewnego dnia powiedziała do mamy:

– Zostanę modelką.

Mama najpierw się zdziwiła, a potem zaczęła tłumaczyć córeczce: Ależ kochanie, modelki mają długie nogi, są bardzo wysokie, a ty jesteś malutką pszczołką.

Pszczołka nie chciała tego słuchać i odleciała do szkoły dla modelek. Właśnie zaczynały się zajęcia. Sarenki i łanie biegały po wybiegu, a biedna pszczołeczka musiała uważać, by jej ktoś nie nadepnął. Nikt jednak nie zwracał na nią uwagi. Po kilku lekcjach sama stwierdziła, że to zajęcie nie dla niej.

Zostanę piosenkarką, pomyślała, potrafię tak doskonale brzęczeć.

– Mamo – powiedziała – zmieniałam decyzję, zostanę piosenkarką.

– Ależ ty nie potrafisz śpiewać! Nie znasz nut – mówiła zmartwiona mama.

– Umiem za to pięknie brzęczeć – odparła pszczołka i odleciała do radia.

– Pięknie brzęczę – powiedziała, wchodząc do studia.

– Doskonale – odparł redaktor słownik. Właśnie dzisiaj mamy konkurs młodych talentów, stań w kolejce, zapisz piosenki, jakie zaśpiewasz.

I po chwili pszczołka uzmysłowiła sobie, że nie zna żadnej piosenki, potrafi tylko brzęczeć. Słowniki wyśpiewywały trele-morele, skowronki nuciły smętne pieśni, nawet wróbelki dzióbkiem wystukiwały rytm i zawzięcie powtarzały słowa piosenek.

Tutaj nie cenią prawdziwych talentów, pomyślała, nie docenią mnie. Czym prędzej odleciała do ula. Może zostać sławnym sportowcem? Zajączki biegają szybciej, koniki wyżej skaczą. Nie, do tego też się nie nadaje.

Przyleciały inne pszczołeczki, usiadły dookoła i spytały: Dlaczego nie chcesz zbierać miodu? Chodź z nami!

Poleciały na piękną łączkę i po pracowitym dniu mała pszczołeczka zebrała garnek słodkiego nektaru. – Jesteś w tym naprawdę wspaniała – pochwaliła ją mama. Pszczołeczka też się ucieszyła. Potem pomyślała: Do tego się właśnie nadaje, co potrafię robić dobrze. Bardzo z siebie dumna razem z innymi poleciała do ula (*wg Marii Molickiej*).

Słowniczek wyrazów używanych w tekście:

modelka – манекенниця; *zdziwić się* – здивуватися; *sarenka* – сарна (зменш.); *łania* – лань; *stwierdzić* – ствердити; *brzęczeć* – дзижчати; *zmar-twiony* – стурбований; *uzmysłować* – зрозуміти; *docenić* – оцінити; *wspaniale* – прекрасно; *ucieszyć się* – зрадіти.

pszczołka – бджілка
nadepnąć – наступити

skowronek – жайворонок
łagodny – лагідний

Zwroty:

zrobić wielką karierę – зробити велику кар'єру; *biegać na wybiegu* – бігати на подіумі (прямокутна піднесена ділянка підлоги у вигляді доріжки від 50 до 100 метрів для показу моди); *znać nuty* – знати ноти; *stań w kolejce* – стань в чергу; *słodki nektar* – солодкий нектар; *dumna z siebie* – горда з себе.

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

* Co robiły pszczołki na łące? * Czym różniła się mała pszczołka od pozostałych pszczołek? Czego nie chciała robić? * O czym marzyła pszczołka? Kim chciała zostać?

* Dlaczego pszczołka nie posłuchała matki? * Czy jej marzenia się spełniły? * Jaki talent odkryła w sobie pszczołka? W czym była najlepsza? * Jakie cechy charakteru miała pszczołka?

Uczymy się nowych wyrazów z ramki. Zapisz je do słowniczka i zapamiętaj.

Przygotuj ustnie dialog na podstawie utworu „**Bajka o pszczołce**” złożony z 3–5 replik.

Wymów wyrazy **dumna**, **biegać**, **wybieg**. Zastanów się, z ilu głosek one się składają? Jak dzielimy te wyrazy na głoski?

54. Wytłumacz, jak zrozumiałeś / zrozumiałaś zdanie: **Do tego się właśnie nadaję, co potrafię robić dobrze.**

55. Przeczytaj wiadomości w ramce. Omów sytuacje w parach, wykorzystaj nowe terminy.

Słownictwo

Słownictwo lub **leksyka (лексика)** to zbiór wyrazów języka. **Wyraz (słowo) (слово)** jest najmniejszą jednostką słownikową. Wyrazy informują o zjawiskach rzeczywistości: nazywają osobę (*Michał, mama*) lub przedmiot (*ołówkę, tablica*), czynności (*uczyć się, pracować*), cechy i właściwości (*miły, zimny*).

Znaczenie wyrazu (лексичне значення слова) polega na wyjaśnieniu treści znaczeniowej wyrazu, np. **temperówka** „ostrze w oprawce, służące do temperowania ołówków”. Słowa ułożone alfabetycznie wraz ze swoimi znaczeniami zapisane są w słownikach języka polskiego.

 56. Wyjaśnij znaczenie każdego z wyróżnionych wyrazów. Korzystaj z pomocy nauczyciela lub słownika języka polskiego.

Co **mamy** w prezencie dla **mamy**? Kiedy zamknął drzwi na **klucz**, zauważył na niebie **klucz** odlatujących żurawi.

 57. Przeczytaj nazwy zalet i wad człowieka, przetłumacz je. Korzystaj z pomocy słownika.

- 1) Pracowitość, punktualność, zaradność, życzliwość, prawdomówność, odpowiedzialność.
- 2) Lenistwo, niepunktualność, lekceważenie, kłamstwo, przechwalanie się, samolubstwo.

 58. Wymień jedną zaletę i jedną wadę swego charakteru. Zastanów się, czy łatwiej jest mówić o swoich zaletach czy wadach?

 59. Przetłumacz zdania, wstawiając odpowiednie wyrazy i zwroty.

Wzór: *Fortepian, puzon, skrzypce to instrumenty muzyczne.*

Оповідання, повість, роман – це

Повар, учитель, лікар – це

Доброта, правдивість, відповідалність – це

 Wyrazy pomocnicze: gatunki literackie, zawody, cechy charakteru.

 60. Pisz poprawnie. Zapisz wyrazy pod dyktando.

Wakacje, wspomnienia, stukać, łóżko, budzić się, wszystko, chodnik, zwyczajny, śliczny, uważać.

 61. Ułóż zdania na podstawie obrazków tak, aby powstał tekst. Wykorzystaj wyrazy ze słowniczka.

 Słowniczek wyrazów: *błyskawicznie* – дуже швидко, блискавично; *powierzchnia* – поверхня; *skierować się* – попрямувати.

LEKCJA 15.

62. Pracuj pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Przygotuj się do wypowiedzi ustnej, wypisz wyrazy kluczowe. Posłuchaj wiersza:

Julian Tuwim

Zosia-Samosia

Jest taka Zosia,
 Nazwano ją Zosia-Samosia,
 Bo wszystko „Sama! Sama! Sama!”
 Ważna mi dama!
 Wszystko sama lepiej wie,
 wszystko sama robić chce,
 Dla niej szkoła, książka, mama
 nic nie znaczą – wszystko sama!

Zjadła wszystkie rozumy,	– A uczyć się warto?
Więc co jej po rozumie?	– Nie warto!
Uczyć się nie chce – bo po co,	Bo ja sama wszystko wiem
Gdy sama wszystko umie?	I śniadanie sama zjem,
A jak zapytać Zosi:	I samochód sama zrobię,
– Ile jest dwa i dwa?	I z wszystkim poradzę sobie!
– Osiem!	Kto by się tam uczył, pytał,
– A kto był Kopernik?	Dowiadywał się i czytał,
– Król!	Kto by sobie głowę łamał,
– A co nam Śląsk daje?	Kiedy mogę sama, sama!
– Sól!	– Toś ty taka mądra dama?
– A gdzie leży Kraków?	A kto głupi jest!
– Nad Wartą!	– Ja sama!

Słowniczek wyrazów i zwrotów do tekstu:

dowiadywać się – дізнаватися

zjeść rozumy – бути пихатим, гонористим

poradzę sobie sam(a) – я справлюсь сам (а)

kto by sobie głowę łamał – тут у значенні: нащо собі голову ламати

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenie.

* Dlaczego autor nazywa Zosię **Samosią**? * Czego pragnie Zosia? * Czy mają dla niej znaczenie **szkoła, nauka, książka, mama**? Znajdź w wierszu błędy, które robi Zosia. * Jakie cechy charakteru posiada Zosia-Samosia?

Uczymy się nowych wyrazów. Przeczytaj wyrazy i zwroty.

63. Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Zapamiętaj terminy i ich znaczenie.

Wyrazy wieloznaczne (багатозначні слова) nazywają różne przedmioty, zjawiska czy pojęcia. Pomiedzy dwoma znaczeniami wyrazu wieloznacznego istnieje związek, np. *zebra* „1) afrykańskie zwierzę podobne do konia, o sierści w białe i czarne pasy; 2. *pot.* białe, równoległe pasy na jezdni, oznaczające przejście dla pieszych”.

64. Wypisz ze słownika znaczenia wyrazu *dom*. Spróbuj ustalić, jaki związek istnieje pomiędzy znaczeniami słowa.

65. Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Zapamiętaj terminy i ich znaczenie.

Wyrazy bliskoznaczne (synonimy) (синоніми) to wyrazy o takim samym (*łatwy – nietrudny* „niewymagający wiele trudu) lub podobnym znaczeniu (*ciekawý* „1. interesujący się czymś; 2. budzący zainteresowanie” – *interesujący* „zajmujący, atrakcyjny”).

66. Zapisz do zeszytu pary wyrazów lub zwrotów, które mają takie same znaczenie. Korzystaj z pomocy nauczyciela / nauczycielki.

Wzór: Wyraz – słowo.

Bohater, dźwięk, twórca, elektroniczna maszyna cyfrowa, spektakl, leksyka, wers, heros, przedstawienie, autor, głoska, komputer, zwrotka, słownictwo.

LEKCJE 16-17.

67. Uczymy się nowych wyrazów. Porównaj terminy w języku polskim i ukraińskim, ich znaczenie, brzmienie, pisownię.

Wyrazy przeciwstawne (антоніми) to są wyrazy o odmiennym znaczeniu, używane dla podkreślenia i uwydatnienia pewnych cech, np. *dobry – zły, gorzki – słodki, mały – duży*.

68. Podaj wyrazy o znaczeniu przeciwstawnym.

Pusty – ..., biały – ..., wesoly – ..., zdrowy – ..., nowy – ..., lekki – ..., krótki ...

69. Przeczytaj wyrazy przeciwstawne. Wybrane określenia wpisz do zeszytu.

duży	chudy	ładny	zły
koleżeński	samolubny	wysoki	mały
głodny	syty	brzydki	pracowity
dobry	gruby	niski	leniwy

70. Przeczytaj wiersz.

Maria Terlikowska

Czy go znacie?

Jurek maruda do lekcji siada.
 Książki rozkłada i tak powiada:
 – Co tam zadane? Słupki, czytanka...
 Zrobię! A potem pójdę do Janka.
 Aha, do Janka... Prawda, że Janek
 dał mi w prezencie parę skakanek.
 Były na oknie koło firanki...
 Zaraz się wezmę do tej czytanki...
 Gdzie te skakanki?.. Może za piecem?
 O, ktoś zapukał... Lecę już, lecę!
 Zaraz otworzę... A, to ty, Adam!
 Nie, nie mam czasu. Do lekcji siadam.
 Albo – poczekaj...
 O, idzie Mietek!
 Zrobimy wyścigi do tych sztachetek.
 Ja jestem pierwszy! Ty biegasz gorzej...
 Ale gdzie Azor?
 Tu, tu, Azorze!
 Gdzie on poleciał? Może do Janka?
 Ojej, a lekcje? Słupki, czytanka?
 Lecę do domu... O, brudne ręce...
 Gdzie te skakanki? Chyba w łazience...
 Co? Już kolacja? To niesłychane!
 A dziś tak dużo było zadane.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście: *maruda* – марудний (повільний, неквапливий – про людину); *słupki* – стовпчики; *skakanka* – скакалка.

zapukać – застукати*hałasować* – шуміти*łazienka* – ванна*trwały* – тривалий**Zwroty:***wyścigi do sztachetek* – перегони через паркан*lecę do domu* – я лечу до дому*brudne ręce* – брудні руки*hamować gniew* – гамувати гнів

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

* Co chciał zrobić Jurek? * Kto do niego przyszedł? * Co zaczęli robić chłopcy? * Dlaczego autorka wiersza nazywa Jurka *marudą*?

Przeczytaj wyrazy z ramki, zapisz je do słowniczka i zapamiętaj.

Praca w grupie.

Wskaż, jaki numerek obrazka odpowiada treści wiersza? Ułóż 2–3 zdania opisujące obrazek. Wykorzystaj słowniczek do tekstu. Zapisz zdania do zeszytu.

1.

2.

3.

4.

Znajdź w ostatnim zdaniu wiersza wyrazy, w których ilość liter i głosek jest niejednakowa. Wskaż imiona własne i zapisz je do zeszytu.

Zapisz pierwsze zdanie tekstu. Podkreśl w nim podmiot i orzeczenie. Dobierz do wyrazu *lekcja* synonimy.

Do wyrazu *prawda* dobierz antonim.

71. Połącz pary wyrazów o znaczeniach przeciwstawnych.

Wzór: *brudny* – *czysty*.

Poddany, ścisły, siła, luźny, słabość, mądry, władca, głupi.

Uśmiechnij się

Pan w księgarni:

– Proszę o coś do czytania.

– Coś lekkiego? – pyta sprzedawczyni.

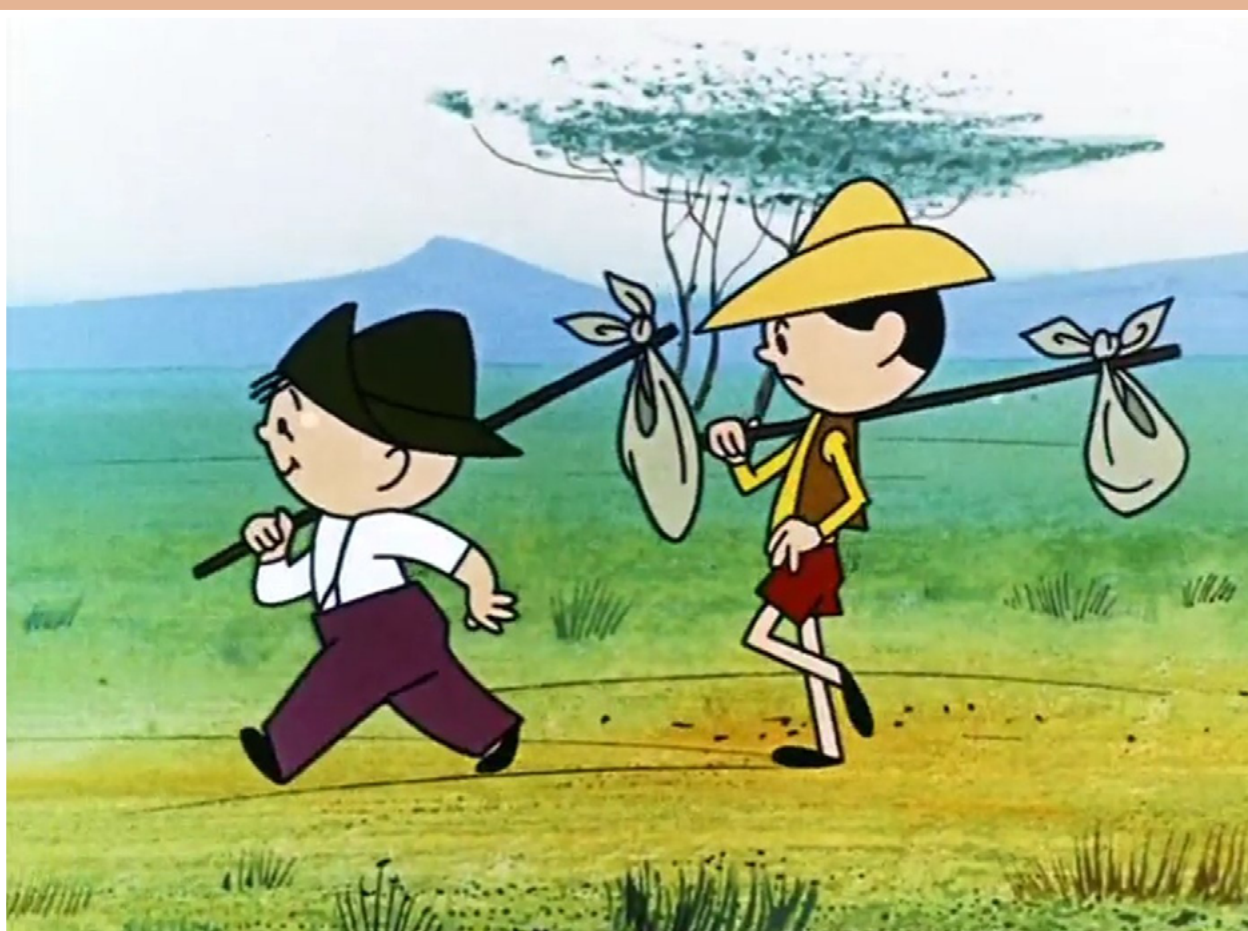
– Niekoniecznie. Jestem samochodem.

TEMAT 5.

JESIEŃ. PRZYRODA JESIENIĄ.

FRAZEOLOGIZM I JEGO ZNACZENIE

Autorami rysunkowego wizerunku głównych bohaterów Bolka i Lolka byli Alfred Ledwig, Leszek Lorek i Władysław Nehrebecki.

LEKCJE 18-19.

Anna Mielczarek-Kulak.
Skarby jesieni. 2003 r.

72. Pisanie z pamięci. Zapamiętaj pisownię przysłowia *Kto oszukuje, sam często żałuje*. Zamknij podręcznik i zapisz je. Otwórz i sprawdź, czy wszystkie wyrazy zostały napisane poprawnie.

*Oddziel kreską sylaby w wyrazach, podkreśl sylaby akcentowane.

73. Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Wyjaśnij znaczenie terminu *frazeologizm*.

Frazeologizm (фразеологизм) to utrwalone zwyczajem połączenie dwu lub więcej wyrazów ze znaczeniem przenośnym, np. *kupować kota w worku* „kupować coś na ślepo, bez obejrzenia i sprawdzenia”.

74. Przeczytaj przysłowia polskie. Połącz przysłowie a jego znaczenie. Zastanów się, czy znaczenie przysłowia wynika ze znaczenia poszczególnych składników. Odpowiedź uzasadnij.

1. <i>Leżeć do góry brzuchem.</i>	a. „działać podstępnie, potajemnie na czyjąś niekorzyść”
2. <i>Kopać pod kimś dołki.</i>	b. „nic nie robić, nie pracować, leniuchować”
3. <i>Czuć się jak ryba w wodzie.</i>	c. „uciec w popłochu”
4. <i>Wziąć nogi za pas.</i>	d. „czuć się bardzo dobrze, swobodnie”

75. Wstaw w luki potrzebne wyrazy. Korzystaj z pomocy nauczyciela / nauczycielki.

Praca nie ..., nie ucieknie; biednemu zawsze ... w oczy; pieczone ... nie wleczą same do gąbki; ... zawsze spada na cztery łapy; co ..., to obyczaj; co za dużo, to

Wyrazy pomocnicze: kraj, gołąbki, wiatr, kot, niezdrowo, wilk.

Wiem więcej

Frazeologiczne neologizmy to nowe połączenia, które powstają w codziennych kontaktach językowych i szybko wchodzą do powszechnego obiegu, np. *Co jest grane?* „o co chodzi? co się dzieje?”; *Nie ściemniaj!* „nie oszukuj!”; *Ale kwas!* „nieporozumienie, niemiła sytuacja”.

76. Przeczytaj wiadomości w rubryce „Wiem więcej”. Spróbuj ułożyć 1–2 zdania z nowymi frazeologizmami (do wyboru). Zapisz je do zeszytu, podkreśl jedną linią wyrazy jednosylabowe, dwoma liniami – dwusylabowe.

77. Przeczytaj wiersz. Akcentuj poprawnie.

Hanna Zdzitowiecka

Skarby jesieni

A czy wiecie, co to „skarby jesieni”?
Piękne jabłuszko, co się w sadzie rumieni,
garść orzechów na leszczynie zebranych,
spadające z wysoka kasztany,
pełne maku słodkiego makówki
i ciepłiwe, łopianowe główki,
strąk fasoli, kapusty łuszczyny
i czerwone jagody kaliny,
i na klonach nasionka skrzydlate,
co z jesiennym ścigają się wiatrem.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście:

rumień się – рум'яніти; *leszczyna* – ліщина; *makówka* – маківка; *łuszczyna* – стручок; *ścigać się* – змагатися.

Wyrazy i zwroty:

igła – голка

skarby jesieni – скарби осені

garść orzechów – жменя горіхів

łopianowe główki – голівки лопуха

strąk fasoli – стручок квасолі

nasionka skrzydlate – крилаті насіннячка

Odpowiedz na pytanie i wykonaj polecenie.

Na podstawie

wiersza wyjaśnij, o jakich skarbach jesieni piszą autorki?

Przeczytaj

wyrazy z ramki, zapisz je do słowniczka i zapamiętaj.

78. Gra „Kto więcej?” Kto poda najwięcej nazw warzyw i owoców po polsku?

Wzór: *Bardzo mi się podoba banan, ma żółty kolor i słodki smak.*

79. Praca w grupie.

Wyjaśnij poprawne znaczenie podanych frazeologizmów.

 <i>Sypać pomysłami jak z rękawa:</i>	 <i>Zjeść konia z kopytami:</i>
a) nie mieć głowy do pomysłów;	a) być bardzo głodnym;
b) mieć dużo pomysłów;	b) nie mieć apetytu;
c) nie umieć wymyślać.	c) nie lubić mięsa.
 <i>Zbijać baki:</i>	 <i>Chodząca encyklopedia:</i>
a) codziennie pracować;	a) leń;
b) łapać owady;	b) ktoś bardzo mądry;
c) próżnować.	c) biblioteka.

80. Przepisz wiersz „Skarby jesieni” do zeszytu.

Znajdź w

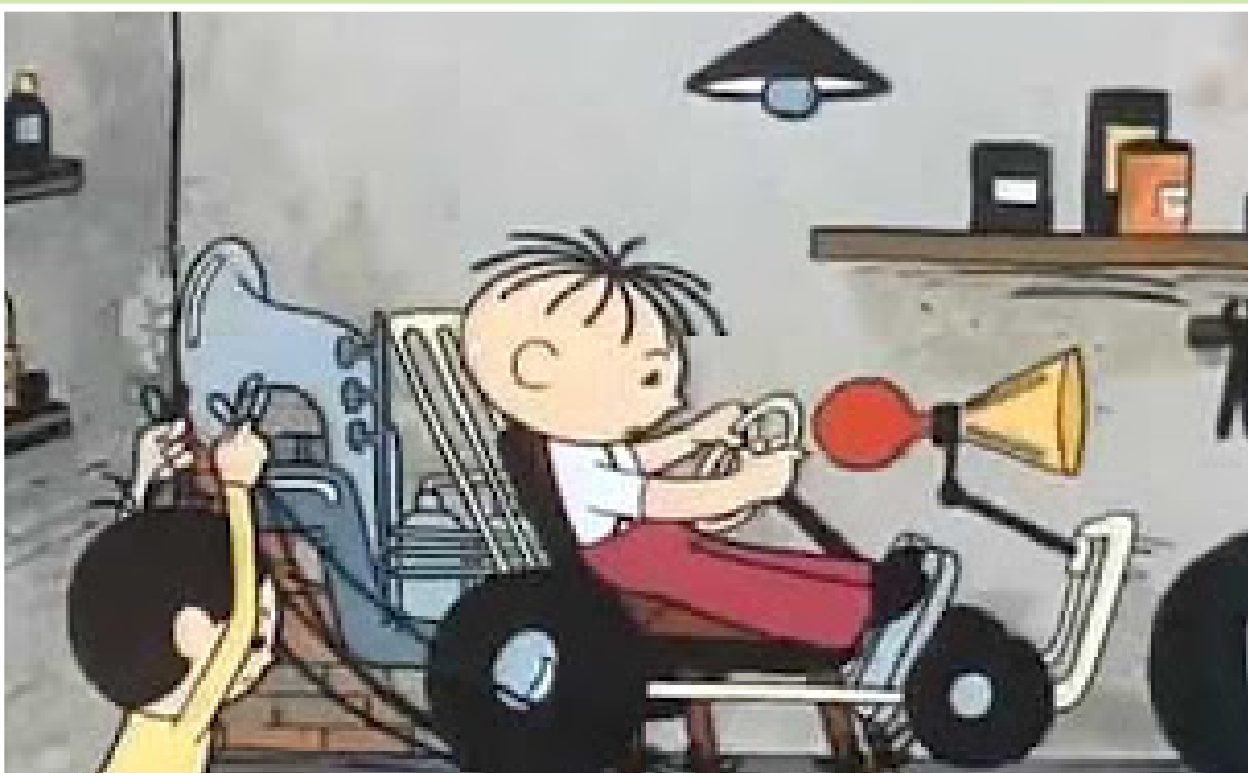
tekście różne rodzaje zdań ze względu na cel wypowiedzi. Naucz się wiersza na pamięć.

TEMAT 6.

W SKLEPIE.

**BUDOWA SŁOWOTWÓRCZA WYRAZU.
FORMANTY SŁOWOTWÓRCZE**

Filmy z udziałem Bolka i Lolka odniosły wielki sukces w Polsce i za granicą.

LEKCJE 20-21.

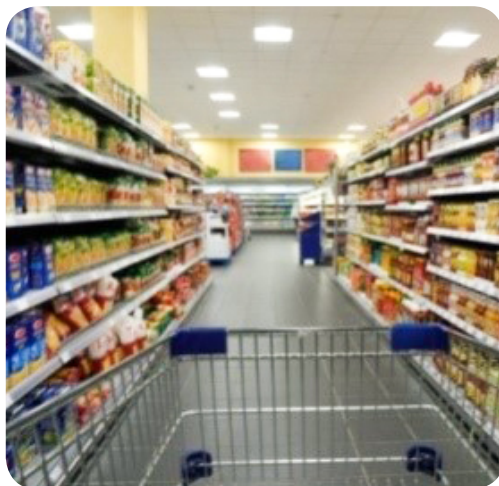

81. Posłuchaj tekstu.

Od sklepu do hipermarketu

Sklepem nazywamy obiekt handlowy, przeznaczony do sprzedaży towarów. Tradycyjnym wyposażeniem sklepu jest stół (lada), oddzielający sprzedawcę z towarem od klientów.

W zależności od wielkości są: **sklepiki**, prowadzone przez właściciela, sklepikarza, ewentualnie z pomocą rodziny; sklepy z personelem najemnym: sprzedawca, ekspedient oraz kasjer; **dom handlowy**, **dom towarowy**, **centrum handlowe** lub **supermarket** – jest to duży kilkupiętrowy budynek; **hipermarket** to supermarket o dużej powierzchni.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście:

wyposażenie – обладнання
lada – прилавок
obsługiwać – обслуговувати

kasjer – касир
właściciel – власник
powierzchnia – поверхня

Zwroty:

obiekt handlowy – торговельний об'єкт; *sprzedaż towarów* – продаж товарів; *personel najemny* – найманий персонал; *dom handlowy* – універмаг; *kilkipiętrowy budynek* – кількаповерхова будівля.

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

* Co to jest sklep? * Jaka część sklepu należy do tradycyjnego wyposażenia? * Co robi sprzedawca w sklepie? * Jakie zmiany zaszły w sklepie samoobsługowym? * Wymień rodzaje sklepów.

Przeczytaj wyrazy z ramki, zapisz je do słowniczka i zapamiętaj.

Wypisz z tekstu takie wyrazy i związki wyrazowe, które odpowiadają ukraińskim: *універмаг, торговельний об'єкт*. Czy to są wyrazy bliskoznaczne? Odpowiedź uzasadnij.

Opowiedz tekst na podstawie pytań. Wykorzystaj ilustrację i wyrazy z banku słówek.

Wiem więcej

Wyraz rodzimy **sklep** pochodzi od czasownika **sklepać**, pierwotnie „miejsce wysklepione, skład, kram, magazyn”.

82. Przeczytaj wiersz wyraźnie.

Iwona Salach

W sklepie

Idziemy po zakupy!
Po bułki, po mydło, syrop, lody.
Sprzedawca towar poda,
Gdy grzecznie poprosimy.
Pieniądze przyjmie,
Gdy w kasie zapłacimy.
Robimy dziś zakupy!

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

Dokąd idą bohaterowie i w jakim celu?

Wskaż, czy w wierszu opowiada się o sklepie samoobsługowym? Odpowiedź uzasadnij.

Przepisz wiersz pt. „**W sklepie**” do zeszytu. Podkreśl wyrazy, które odpowiadają ukraińskim: *покупка, мило, сироп, продавець, каса, заплатимо.*

83. Praca ze słownikiem. Jaką informację o towarach warto wiedzieć? Dokończ zdania.

Wzór: *Produkty mają być świeże, dobrej jakości.*

Ubranie ma być .

Owoce mają być .

Meble mają być .

Wyrazy pomocnicze: według rozmiaru; ekologicznie czysty, bezpieczny dla zdrowia człowieka; z naturalnych materiałów, funkcjonalne.

84. Wyobraź sobie, że znajdujesz się w sklepie. Jak zwrócisz się do sprzedawcy z prośbą o pomoc dotyczącą odnalezienia potrzebnego towaru?

85. Nazwij przedmioty na obrazkach, wyjaśnij ich przeznaczenie.

86. Przedłuż zdanie w taki sposób, aby ułożyć tekst „*O czym może informować towar na półce w sklepie?*”

Często chodzę do

Lubię tam chodzić nie tylko, kiedy jest potrzeba w

Potrafię godzinami oglądać książki w

Uwielbiam nowe książki, które mają piękne ... ilustracje.

Nowa książka niby ... do przeczytania.

Wyrazy pomocnicze: sklepów, zakupach, księgarni, barwne, zaprasza.

LEKCJE 22-25.

87. Przeczytaj, zestaw wyraz pochodny z wyrazem podstawowym. Podziel wyrazy pochodne na części.

Dom – domek, kot – kotek, list – listek, skoczyć – podskoczyć, gotować – ugotować, prosić – poprosić.

88. Zapamiętaj nowe terminy i ich znaczenie.

Budowa słotwórcza wyrazu (словотвірна будова слова) to wzajemnie powiązane ze sobą części, z których składa się wyraz pochodny. Przy analizie wyrazu rozpoznajemy **podstawę słotwórczą (твірна основа)** oraz **formant (формант)**, za pomocą którego dany wyraz został utworzony, np. *piłkarz* „człowiek, który uprawia grę w piłkę, zwłaszcza w piłkę nożną”, *piłka* – to wyraz podstawowy, *piłkarz* – wyraz pochodny; podstawa słotwórcza: *piłk-*, formant: *-arz*.

89. Z podanych sylab ułóż jak najwięcej rzeczowników.

Bu, do, ty, my, ko, szy, sze, dy, ny, lo, ta, dy.

90. Przepisz wyrazy tworząc pary z wyrazu podstawowego i pochodnego. Wskaż podstawę słotwórczą i formant.

Ptak, kolejarz, puch, góra, bluza, lala, ptaszek, górnik, bluzka, lalka, kolej, puszek.

91. Posłuchaj wiersza.

Ewa Ryst

Lekcja słotwórstwa

W kwiaciarni możesz kupić kwiaty,
w herbaciarni napić się herbaty,
pływać możesz na pływalni,
czekać na pociąg możesz w poczekalni.

A co możesz robić w brodziku?
 Co na jezdni? Co na chodniku?
 Co na zjeżdżalni? Co w pijalni?
 Co w sypialni, a co w przymierzalni?
 Pytam cię o to, choć usłyszeć wolę,
 co można robić w czasie przerwy w szkole?

Słowniczek wyrazów używanych w tekście: *kwiaciarnia* – квітковий магазин; *herbaciarnia* – чайний магазин; *brodzik* – ставок; *zjeżdżalnia* – гірка; *pijalnia* – кафе.

pływalnia – плавальний басейн
pożyczalnia – зал очікування
przymierzalnia – примірювальна кімната
sypialnia – спальня

Zwroty:

usłyszeć wolę – я бажаю почути; *w czasie przerwy w szkole* – під час шкільної перерви.

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

* Jakie pytania zadaje autorka wiersza? * Czy wiesz, co robią w brodziku, na jezdni, na chodniku, na zjeżdżalni, w pijalni, w sypialni, w przymierzalni? * Zastanów się, co można robić w czasie przerwy w szkole? * Dlaczego wiersz ma tytuł „Lekcja słowotwórstwa”?

Przeczytaj wyrazy z ramki, zapisz je do słowniczka i zapamiętaj.

Wypisz do zeszytu podkreślone w wierszu wyrazy pochodne i wskaż w nich podstawę słowotwórczą i formant.

92. Wstaw wyrazy i zapisz zdania do zeszytu.

W naszym sklepie spożywczym można kupić _____, _____ i _____.

Lalki, samochody, klocki kupiliśmy w sklepie _____.

Pani ekspedientka była bardzo _____ i _____.

Zrobiliśmy _____ za 200 zł.

Wyrazy pomocnicze: słodczyce, pieczywo, zabawkowym, miła, owoce, uprzejma, zakupy.

93. Zapamiętaj nowe terminy i ich znaczenie.

Formant może występować przed podstawą słowotwórczą (**przedrostek**) (**префікс**) lub po niej (**przyrostek**) (**суфікс**).

Rodzina wyrazów (**спільнокореневі слова**) to grupa słów utworzona od tego samego wyrazu podstawowego, dlatego nazywamy je **wyrazami pokrewnymi** (**споріднені слова**), np. od wyrazu *stół*: *stolik*, *stoliczek*, *stołowy*.

94. Zapisz w zeszycie wyrazy pokrewne (utworzone od tego samego wyrazu podstawowego).

Papuga, pudełko, ptactwo, ptaszysko, budka, ptasznik, patyk, ptak, wróbel, pytać, ptaszek, sowa, ptaszyna.

95. Utwórz od każdego słowa po dwa wyrazy pochodne dodając przyrostek lub przedrostek.

Ołówek, patrzeć, szkoła, wiedzieć, okno, tablica, klasa.

96. W podanych wyrazach wskaż przyrostek lub przedrostek, dopisz wyrazy pokrewne.

Podręcznik, kurczak, rybak, wioślarz, murarz, przyładek.

97. Przeczytaj dialog z podziałem na role.

Rozmowa w sklepie

- Tu są warzywa.
- A gdzie są jajka i jabłka?
- Tam na lewo są jabłka, a tu na prawo są jajka.
- Czy jajka są świeże?
- Tak. Świeże i duże.
- A jakie są jabłka?
- Jabłka są małe zielone i duże czerwone.
- Dziękuję za informacje.
- Proszę (*wg Haliny Cienkowskiej*).

98. Zagraj w „Sklep z zabawkami”.

Uczniowie podzieleni są na grupy, będą naśladować zabawki; **lalki**: ma-ma, **zajęce**: kic-kic, **kolejka**: pach-pach, **traktory**: ter-ter, **wiatraczki**: frr-frr, **piłki**: pac-pac.

Nauczycielka jest sprzedawcą, jedno z dzieci – kupującym. Klient mówi, co chce kupić, sprzedawca wskazuje na grupę zabawek, które zaczynają się poruszać i wydawać odgłosy. Klient wybiera jedną z zabawek i odchodzi. Potem następuje zmiana ról.

99. Przeczytaj poprawnie.

Naucz się rymowanki na pamięć.

Mierzymy, ważymy,
za towary płacimy
monetami, banknotami,
już pieniądze wykładamy.

Odpowiedz na pytania.

- * Gdzie wykonujemy czynności, o których mowa w rymowance?
- * Co to może być za sklep?
- * Co może być mierzone w sklepie?
- * Co może być ważone w sklepie?

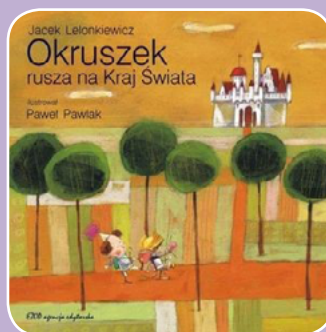

Uśmiechnij się

- Janie! – woła hrabia.
- Słucham, jaśnie pana.
- Wytrzyj kurze.
- A gdzie ta kura, proszę jaśnie pana?

TEMAT 7.

KRAJ OJCZYSTY. POLSKA – NASZ SĄSIAD.

CZĘŚCI MOWY. RZECZOWNIK
I JEGO PODZIAŁ NA GRUPY.
RODZAJ GRAMATYCZNY RZECZOWNIKÓW

Do 1977 r. Bolek i Lolek rozumieli się bez słów.
Po raz pierwszy widzowie mogli usłyszeć chłopców
w filmie „Wielka podróż Bolka i Lolka”.

LEKCJE 26-27.

100. Posłuchaj tekstu.

Moja Ojczyzna

Nasze państwo Ukraina położone jest w Europie Wschodniej. Flagą Ukrainy jest prostokąt podzielony na dwa poziome pasy: niebieski i żółty. Oficjalnym godłem Ukrainy jest Tryzub (Trójząb). Stolica Ukrainy – Kijów.

Krajobraz Ukrainy składa się głównie ze stepów i wyżyn. Najdłuższą rzeką naszego kraju jest Dniepr. Do największych ukraińskich miast należą Charków, Odessa, Dniepropietrowsk, Zaporże.

W Ukrainie mieszkają oprócz Ukraińców przedstawiciele wielu narodowości, między innymi Rosjanie, Białorusini, Mołdawianie, Tatarzy krymscy, Bułgarzy, Polacy, Żydzi.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście: *prostokąt* – прямокутник, *pas* – пояс; *krajobraz* – краєвид; *wyżyna* – височина.

państwo – держава
flaga – прапор

godło – герб
hymn – гімн

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

* Gdzie jest położona Ukraina? * Jaka jest flaga i godło naszego kraju? * Z czego składa się krajobraz Ukrainy? * Jak nazywa się najdłuższa rzeka? * Jakie narodowości mieszkają w Ukrainie?

Pisanie z pamięci. Popatrz na wyrazy w ramce. Zapamiętaj ich pisownię. Zamknij podręcznik i zapisz wyrazy. Otwórz podręcznik i sprawdź, czy wszystkie wyrazy zostały napisane poprawnie.

Dopisz do podanych wyrazów po dwa wyrazy pokrewne.

Oddziel kreską sylaby w wyrazach.

Niebo, morze, miasto, budynek, mieszkaniec, ulica.

Wypisz z tekstu pięć rzeczowników według podanego wzoru.

Wzór: rzeczownik w liczbie – rzeczownik w liczbie
pojedynczej (lp.) mnogiej (lm.)

kraj

kraje

101. Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki.

Części mowy (частини мови) dzielą się na *odmienne i nieodmienne*. Do odmiennych zaliczamy: **czasownik, rzeczownik, przymiotnik, liczebnik** oraz **zaimek**, do nieodmiennych – **przysłówek, przyimek, spójnik, wykrzyknik, partykułę**.

102. Rozpoznaj, jakich części mowy dotyczą poniższe zdania.

1) Nazywa osoby, zwierzęta, rośliny, rzeczy, cechy, czynności, pojęcia abstrakcyjne –

2) Oznacza liczbę lub kolejność przedmiotów –

3) Określa cechy istot, rzeczy, pojęć –

4) Wyraża czynności lub stany, w jakich ktoś (lub coś) się znajduje –

103. Praca ze słownikiem. Przetłumacz podane zdania i zapisz je do zeszytu. Podkreśl w nich podmiot i orzeczenie, ustal jaką częścią mowy one zostały wyrażone.

Pomnik założycieli
miasta Kijowa.
Rzeźbiarz Wasyl Borodaj.
1982 r.

1. Mieszkańcy Kijowa nie wyobrażają sobie swego miasta bez pomnika łodzi, w której znajdują się założyciele miasta – Kij, Szczek, Choryw i ich siostra Łybedź.

2. Pomnik postawiono na brzegu rzeki Dniepr.

3. „I byli trzej bracia: jednemu było na imię Kij, a drugiemu Szczek, a trzeciemu Choryw, a siostra ich zwała się Łybedź”.

4. „I założyli gród od imienia brata swojego najstarszego i nazwali go Kijowem”.

Wyrazy pomocnicze: *pomnik* – пам’ятник; *czołno* – лодія; *założyciele miasta* – засновники міста.

104. Opowiedz tekst pt. „**Moja ojczyzna**” według pytań do tekstu. Wykorzystaj ilustrację i wyrazy z banku słówek.

105. Przeczytaj wiersz starannie.

Hanna Januszevska

Z Mazowsza

Dwie olszyny,
Dwie łoziny,
Między nimi steczka.
Dwie topole,
Dalej pole,
Gaik, łączka, rzeczka.
Za rozlewem
Żabim śpiewem
Zanoszą się stawy.

O wieczerzy młyn
Coś gderze,
Pachną wilgne stawy.
Nie górzysty,
Nie lesisty
Polny kraj nizinny.
Jednostajny
I zwyczajny,
A coraz to inny.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście: *zanosić się* – назривати; *jednostajny* – одноманітний.

olszyna – вільшняк
łozina – лозняк
stechka – діал.
доріжка, стежка
gaik – лісок

topola – тополя
rozlew – розлив
tęcza – райдуга, веселка
źródło – джерело

Zwroty:

żabi śpiew – жаб'ячий спів; *młyn gderze* – млин бурчить; *wilgny staw daw.* (obecnie *wilgotny*) – воглий став; *polny raj* – польовий рай.

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

*Jaki jest krajobraz na Mazowszu? *Czy Mazowsze jest zwykłym miejscem dla autorki wiersza? Odpowiedź uzasadnij.

Przeczytaj wyrazy z ramki, zapisz je do słowniczka i zapamiętaj.

Zapisz do zeszytu pierwsze zdanie wiersza. Podkreśl w nim nieodmienne części mowy.

106. Uzupełnij formy mianownika lp rzeczowników brakującymi końcówkami. Określ ich rodzaj.

Jarzębin..., słońc..., dziewczyn..., latarni..., poet...,
nawalnic..., pan..., wnukowi..., stokrotk..., nieb... .

LEKCJE 28-29.

Wiem więcej. Zobacz wirtualną wycieczkę po Krakowie.

Wawel to wzgórze w Krakowie, w dzielnicy Stare Miasto na lewym brzegu Wisły. Na wzgórzu znajduje się Zamek Królewski, rezydencja królewska.

Zamek Królewski na Wawelu

W Krakowie mieści się Kościół Mariacki, zbudowany w XIV i XV w., który ma dwie wieże. Wieża wyższa, zwana Hejnalnicą, ma 82 metry wysokości. Wieża niższa, o wysokości 69 metrów, przeznaczona jest na dzwonnice kościelną.

Kościół Mariacki

107. Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Przygotuj dialog ustny na podstawie tekstu.

Rzeczowniki mają **rodzaj gramatyczny**: **męski** (*ten ojciec, ten budynek*), **żeński** (*ta pani, ta lampa*) lub **nijaki** (*to niemowlę, to zadanie*). W liczbie mnogiej występują dwa rodzaje: **męskoosobowy**, np. *ci panowie, chłopcy*, i **niemęskoosobowy**, np. *te kobiety, zwierzęta, kwiaty*.

108. Przepisz rzeczowniki w takie grupy: lp.: **a)** ten (rodzaj męski), **b)** ta (rodzaj żeński), **c)** to (rodzaj nijaki); lm.: **a)** ci (rodzaj męskoosobowy), **b)** te (rodzaj niemęskoosobowy). Korzystaj z pomocy nauczyciela / nauczycielki lub słowników.

Olszyny, teczka, gospodyni, pieski, sanatorium, bratowa, łożyny, koledzy, ziarno, miś, ziółko, medal, dziadkowie, pióra, lekarze, dziewczynki, bracia, młyn, twarz, krzesła, imię, drzewko.

109. Naucz się nowych wiadomości pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Przygotuj dialog ustny na podstawie tekstu.

Rzeczowniki **rodzaju męskiego** w mianowniku lp nie mają końcówki (zero morfologiczne) (*dyrektor, pałac*) albo mają końcówki **-o** (*Władzio*), **-a** (*kierowca*). Rzeczowniki **rodzaju żeńskiego** mają w mianowniku lp najczęściej

końcówkę **-a** (*dziewczyna*, *zabawka*), **-i** (*mistrzyni*) lub nie mają końcówki (*kość*). Rzeczowniki **rodzaju nijakiego** mają w mianowniku lp końcówki **-o**, **-e**, **-ę**, **-um** (*echo*, *naczynie*, *imię*, *muzeum*).

110. Przepisz podane zdania i uzupełnij rzeczowniki właściwymi końcówkami. Wskaż rodzaj rzeczowników.

Dawniej miejsc... to było postrachem marynarzy.

Uratowała się tylko młoda dziewczyn... .

Marynarze zobaczą światł... .

To była drog... do lądu.

Jakie imi... miała ta dziewczyna?

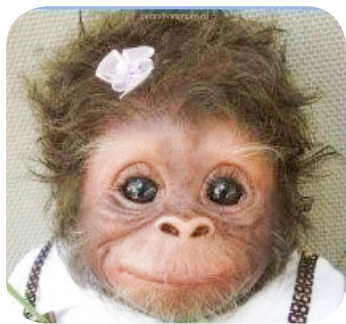
111. W którym zestawie wyrazów wszystkie rzeczowniki mają rodzaj męski:

a) sędzia, Józio, nauczyciel;

b) kobieta, narciarz, narty;

c) bramka, okno, łóżeczko;

d) szafa, piłkarz, cel.

Uśmiechnij się

Nauczyciel na lekcji pyta:

– Jasiu, jaka to część mowy *małpa*?

– Jest to czas przeszły od rzeczownika *człowiek*.

– Dlaczego ciągle spóźniasz się do szkoły – pyta nauczycielka Jasia.

– Bo nie mogę obudzić się na czas.

– Nie masz budzika?

– Mam, ale on dzwoni, kiedy śpię.

TEMAT 8.

**ZIMA.
PRZYRODA ZIMĄ.
ZIMOWE ŚWIĘTA I ROZRYWKI.**

**ODMIANA RZECZOWNIKÓW
PRZEZ LICZBY I PRZYPADKI**

Bolek i Lolek korzystają z życia, swoimi przygodami bawią też innych.

LEKCJA 30.

112. Posłuchaj tekstu.

*Apolinary Nosalski***Jaką mróz
niespodziankę
przygotował gosposi**

Mróz znany z pracowitości, zawsze, ledwie przyszedł na ziemię, od razu zabierał się do roboty. Najpierw pola i łąki posypał srebrnym szronem. Potem wiejskie drogi z błota osuszył, a gdy tylko napotkał jakąś kałużę, zaraz pokrywał ją przezroczystą szybą lodu. A wreszcie wszystkie rzeki i jeziora zakuwał w grubą i twardą lodową skorupę, po której suchą nogą można było przejść jak po moście.

Gdyby nie był Mrozem, można by o nim powiedzieć, że przez całą zimę pracował w pocie czoła. Kiedyś zapragnął Mróz dowiedzieć się, co też ludzie o nim mówią. Przyszedł więc na ziemię trochę wcześniej niż zwykle. Szybko wykonał pracę na polach i drogach, po czym wybrał się na wieś i zaczął po podwórkach chodzić i podsłuchiwać. A ludzie, jak to ludzie, wychodzili z domów i mówili:

– Ale dziś mróz! Porządny mróz! – i zacierali ręce.

Trafił wreszcie na jedno podwórko. Z chałupy wyszła gospodyni. Rozejrzała się dookoła i rzekła:

– Ale mróz! Bodaj go licho wzięło! Na nic ziemniaki mi zamrozi! Rozgniewał się Mróz słysząc takie słowa. Podskoczył do niej i w nos ją znieńacka uszczypnął. Gospodyni

wrzasnęła i z powrotem do izby uciekła. A Mróz podbiegł do leżących na podwórzu ziemniaków i na złość niedbałej gosposi, zmroził je co do jednego!

Potem ruszył dalej. Wtem – z innego podwórka dobiegły go słowa wesołej piosenki:

*Mam ja już na zimę
zapasy w komorze.
Mróz mi nie zaszkodzi,
jeszcze mi pomoże.*

Ucieszył się Mróz i na owo podwórko poskoczył. Ujrzał tam porządek, aż miło. Obejście wysprzątane i zamiecione czyściutko. Ziemniaki i warzywa w kopcach na zimę ukryte. Wszystko na swoim miejscu. Po podwórku zaś krzątała się schludna gospodyni i przyśpiewywała wesoło przy robocie. Mróz popatrzył na nią z uśmiechem, a potem, chcąc jej zrobić niespodziankę, namalował na szybach najpiękniejsze kwiaty, jakie tylko umiał. Po czym uradowany poszedł do swojej roboty, pogwizdując wesoło zasłyszaną przed chwilą piosenkę.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście: *napotkać* – зустріти; *kałuza* – калюжа; *zapagnąć* – забажати; *wybrać się* – вибратися; *rozgniewać się* – розсердитися; *znieńacka* – зненацька; *ucieszyć się* – зрадіти; *obejście* – огорожа; *kopce* – купи; *krzątać się* – поратися; *schludny* – чистий, гарний; *uradowany* – обрадуваний.

pracowitość – працюовитість

szron – іній

pracować w pocie czoła – працювати в поті чола

Zwroty:

zbierać się – збиратися; *szyba lodu* – скло льоду; *zakuć w skorupę* – покрити твердим льодом; *bodaj go licho wzięło* – щоб його лихо забрало.

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

Czy zgadzasz się, że mróz może być zimowym malarzem?

Przeczytaj opowiadanie z podziałem na role.

Zwróć uwagę na pisownię wyrazów w ramce i ich znaczenie.

Zastanów się, z ilu głosek składają się podane wyrazy? Jak nazywamy te głoski?

113. Pisz poprawnie. Zapisz wyrazy pod dyktando. Z podanych wyrazów wybierz te, które są związane z zimą.

Bałwan, sandały, szalik, kąpielówki, zawierucha, trawa, śnieg, szorty, narty, srebrzysty, warzywa, gwiazdki, zimowy, mróz, płatki, upał, szron, łyżwy, stokrotka, sanki, skakanka.

114. Przeczytaj i zastanów się, czego nowego dowiedziałeś / dowiedziałaś się o rzeczownikach?

Rzeczownik ma formy dwóch **liczb**: **pojedynczej (lp.)** i **mnogiej (lm.)**. Forma liczby pojedynczej wskazuje na jedną osobę (lub na jeden przedmiot) nazywany przez rzeczownik (*kot, noga, koń, okno, syn*), forma liczby mnogiej – na dwie lub więcej osób (przedmiotów), wtedy dodajemy różne końcówki (**-y, -i, -e, -a** lub **-owie**) (*koty, nogi, konie, okna, synowie*).

115. Przeczytaj tekst. Ustnie określ liczbę występujących w nim rzeczowników.

Mróz pola i łąki posypał srebrnym szronem. Na podwórku ziemniaki i warzywa w kopcach na zimę ukryte. Po kuchni krzątała się gospodyni. Na szybach są najpiękniejsze kwiaty.

116. Zapisz podane rzeczowniki w lm. Wskaż, co zauważyłeś / zauważyłaś?

Zachód, dwór, zbiór, samochód, naród, pokój, wóz.

117. Mów poprawnie.

Kiedy? zimą,
wiosną,
latem,
jesienią.

W którym okresie czasu? w zimie,
przez rok.

118. Połącz obrazek i nazwę zimowej zabawy.

Wyrazy i zwroty pomocnicze: 1) jazda na sankach, 2) bitwa na śnieżki, 3) lepienie bałwana, 4) kulig, 5) jazda na nartach, 6) anioły na śniegu, 7) jazda na łyżwach.

LEKCJE 31-32.

Wiem więcej

Andrzejki to ludowa tradycja, przekazywana z pokolenia na pokolenie. W przedostatni dzień listopada w nocy z 29 na 30 listopada wszystkie panny chciały się dowiedzieć o swoim losie. Pantom we wróżbach pomocne były woda, ogień i zwierzęta. Dziewczęta wróżyły z butów ustawionych jeden za drugim, losowały włożone pod poduszkę kartki z imionami chłopców.

Pięć dni przed andrzejkami z 24 na 25 listopada obchodzone są katarzynki. W imieniny Katarzyny o imię przyszłej wybranki pytali panowie.

119. Przeczytaj przysłowia, które wiążą się z dniem świętej Katarzyny i świętego Andrzeja. Przepisz je do zeszytu, wstaw przepuszczone litery rz lub ż.

Po świętej Kata^oynie pomyśl o pie^oynie. Kata^oyny dzień jaki, cały grudzień będzie taki.

Śnieg na And^oeja dla zbo^oa zła nadzieja.

Gdy święty Andrzej ze śniegiem przybie^oy, to sto dni śnieg na polu le^oy.

Na świętego Andrzeja spełniają się wszystkie ma^oenia.

120. Pracuj z tablicami pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Zapamiętaj podane wiadomości.

Formę rzeczownika, która wyraża stosunek do innych wyrazów w zdaniu, nazywamy **przypadkiem (відмінок)**.

Rzeczowniki mają **siedem przypadków**. Przypadki rozpoznajemy za pomocą pytań: **kto?** w stosunku do rzeczowników oznaczających osoby, **co?** w stosunku do innych rzeczowników.

Odmiana rzeczowników przyjaciel, zeszyt

 Przekład	Liczba pojedyncza (lp.)	Liczba mnoga (lm.)
Mianownik (kto? co?)	przyjaciel, zeszyt	przyjaciel- e , zeszyt- y
Dopełniacz (kogo? czego?)	przyjaciel- a , zeszyt- u	przyjaciół, zeszyt- ów
Celownik (komu? czemu?)	przyjaciel- owi , zeszyt- owi	przyjaciół- om , zeszyt- om
Biernik (kogo? co?)	przyjaciel- a , zeszyt	przyjaciół, zeszyt- y
Narzędnik (z kim? z czym?)	przyjaciel- em , zeszyt- em	przyjaciół- mi , zeszyt- ami
Miejscownik (o kim? o czym?)	(o) przyjaciel- u , (o) zeszyt- e	(o) przyjaciół- ach , (o) zeszyt- ach
Wołacz	przyjaciel- u! zeszyt- e!	przyjaciel- e! zeszyt- y!

121. Do podanych rzeczowników dopisz końcówki, wpisz utworzone wyrazy do zeszytu. Oddziel poziomą kreską końcówkę od tematu. Wskaż przypadek rzeczowników.

sąsiad	em
dom	owi
nos	ach
gospodarz	u
pan	a
kot	ami
notes	y

122. Przepisz podane wyrazy w 3 grupach: 1) rzeczowniki, 2) przymiotniki, 3) czasowniki. Podkreśl w nich litery **ch** i **h**.

Biała, piecuch, chłodny, saneczki, herbaciany, wahać się, milczeć, hojny, śnieżynka, zuch, bohater, bury, hałasować, kolczyki.

123. Zapamiętaj podane wiadomości.

W odmienianym rzeczowniku wyróżniamy dwie części: **temat** i **końcówkę**. **Tematem** nazywamy część pozostałą po odrzuceniu końcówki, np. *uczni-a*, *zeszyt-u*. **Końcówką** nazywamy końcową część wyrazu zmieniającą się w odmianie przez przypadki, np. *uczni-a*, *zeszyt-u*.

124. Odmień przez przypadki w lp. i lm. rzeczownik *długopis*. Oddziel poziomą kreską końcówkę od tematu.

125. **Mów poprawnie.** W razie potrzeby korzystaj z tekstów podręcznika i słownika języka polskiego.

Jakie zimą są: *śnieg, szron, wiatr, niebo, lód, drzewa, las, rzeka*? Zastosuj jak najwięcej przymiotników.

126. **Mów poprawnie.** Dobierz wyrazy bliskoznaczne. Korzystaj z wyrazów i związków wyrazowych pomocniczych lub tekstów podręcznika.

Zimna tafla, mróz okrutny, śnieg prószy, wycieczka udana.

Wyrazy i zwroty pomocnicze: mocny, dobrze zaplanowana, idzie, kra.

127. **Pisz poprawnie.** Zapisz wyrazy pod dyktando.

Wakacje, chodnik, wszystko, uważać, ołówek, piórnik, pszczołka, łazienka, orzechy, skrzydła, wrzos, ścieżyna, powierzchnia, tchórz, wkrótce, spiżarnia.

128. Uzupełnij podane zdania wyrazem *przyjaciel* w lm.

Janek ma wielu Opowiadam mamie o Chętnie spędzam czas z

TEMAT 9.

MOJE MIESZKANIE.

PRZYMIOTNIK JAKO CZĘŚĆ MOWY.
PRZYMIOTNIKI JAKOŚCIOWE I RELACYJNE.
ODMIANA PRZYMIOTNIKÓW.
Zaimek jako część mowy.
Zaimki osobowe, ich odmiana

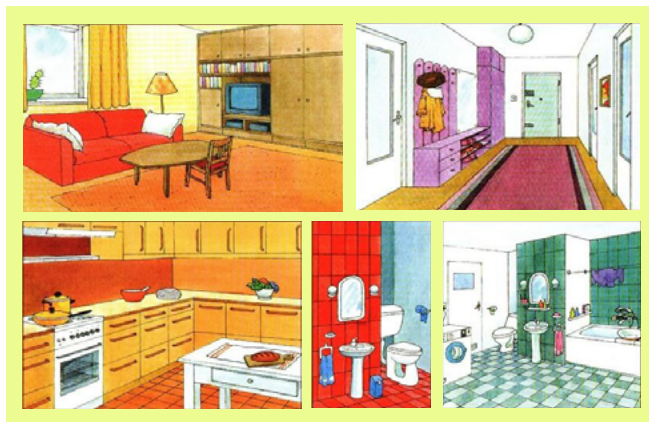
Prawdziwymi pomysłodawcami serialu byli synowie Władysława Nehrebeckiego, którzy mieli 7 i 9 lat.

LEKCJA 33.

129. Przeczytaj tekst, przetłumacz go.

Moje mieszkanie

Mieszkam w centrum naszego miasta. Mieszkanie znajduje się na drugim piętrze dziesięciopiętrowego bloku z windą.

Moje mieszkanie składa się z przedpokoju, kuchni, łazienki, toalety i trzech pokoi, jest umeblowane. Jest w nim: gaz, prąd, woda ciepła i zimna, centralne ogrzewanie, telefon, magnetowid, telewizja kablowa i satelitarna, Internet.

W małym przedpokoju, po prawej stronie, stoi duża szafa, a po lewej stronie wisi lustro. Na podłodze leży dywan. Ściany są w kolorze niebieskim.

W pokoju gościnnym na środku stoi duży stół, przy stole znajdują się cztery krzesła. Na wprost jest okno, na nim stoją rośliny doniczkowe. W oknie wiszą firanki, a obok niego znajduje się balkon. Po prawej stronie stoi kanapa, a po lewej komoda, na której stoi telewizor oraz kwiaty w wazonie. Obok drzwi jest regał na książki. Na suficie wisi

żyrandol. Podłoga jest drewniana, a ściany pomalowane są na beżowo.

W drugim pokoju jest sypialnia. Tu znajduje się duże łóżko, obok stoją dwie szafki. W pokoju jest jedno okno, na ścianach wiszą cztery lampki. Na jednej ścianie stoi szafa, na drugiej wisi obraz.

Trzeci pokój jest mój. Znajduje się w nim biurko, na którym stoi komputer i lampka. W rogu stoi kanapa, a nad nią wiszą półki z książkami, na wprost – duża szafa z lustrem. Na podłodze leży kwadratowy dywan. Ściany pomalowane są na kolor zielony.

W kuchni jest kredens, lodówka, kuchenka elektryczno-gazowa, okap, zmywarka do naczyń, mikrofalówka, mikser kuchenny, maszyna do pieczenia chleba. Sufit pomalowany jest na biało. W łazience znajduje się umywalka z kranem, wanna, półka z lustrem i pralka. Na wprost jest okno.

Moje mieszkanie jest duże, jasne i przytulne. Bardzo je lubię.

Słowniczek wyrazów używanych w tekście:

przedpokój – передпокій; *umeblować* – меблювати; *prąd* – струм; *magneto-wid* – відеомагнетофон; *kredens* – буфет; *okap (wyciąg kuchenny)* – кухонна витяжка; *mikrofalówka (kuchenka mikrofalowa)* – мікрохвильова піч; *mikser* – міксер; *sufit* – стеля; *pralka* – пральна машина; *przytulny* – затишний.

piętro – поверх
winda – ліфт
łazienka – ванна
sypialnia – спальня
pokój – кімната
lustro – дзеркало
dywan – килим
firanki – занавіски

komoda – комод
regał – полиця
żyrandol – люстра
obraz – картина
biurko – письмовий стіл
lodówka – холодильник

Zwroty:

centralne ogrzewanie – центральне опалення; *telewizja kablowa i satelitarna* – кабельне і супутникове телебачення; *pokój gościnny* – вітальня; *rośliny doniczkowe* – кімнатні рослини; *kuchenka elektro-gazowa* – електрогазова плита; *zmywarka do naczyń* – посудомийна машина; *maszyna do pieczenia chleba* – хлібопіч; *na wprost* – навпростець.

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

* Z jakich pomieszczeń składa się mieszkanie? * Co jest niezbędne do urządzenia mieszkania? * Co oprócz mebli powinno znajdować się w mieszkaniu? * Jakich urządzeń technicznych używamy w mieszkaniu? * Kto jest odpowiedzialny za czystość, porządek w mieszkaniu?

Dlaczego wszyscy powinniśmy dbać o mieszkanie?

Uczymy się nowych związków wyrazowych. Przygotuj ustnie dialog złożony z wykorzystaniem związków wyrazowych.

Pisanie z pamięci.

Popatrz na wyrazy w ramce. Zapamiętaj ich pisownię. Zamknij podręcznik i zapisz wyrazy. Otwórz podręcznik i sprawdź, czy wszystkie wyrazy zostały napisane poprawnie.

130. Ułóż hasło z rozsypanki sylabowej.

Po-, dek, rzą-, bą-, oz-, do-, ka-, nia-, miesz-.

131. Dopisz do podanych rzeczowników przymiotnik.

Mieszkanie, telewizja, pokój, podłoga, rośliny, łóżko, dywan.

132. Pracuj pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Zapamiętaj podane wiadomości.

Przymiotnik jako część mowy, jego rola i znaczenie. Przymiotniki jakościowe i relacyjne

Przymiotnik (прикметник) to samodzielna część mowy, która nazywa cechy i właściwości osób (*wesoły uczeń*), przedmiotów (*nowe mieszkanie*), czynności (*szybka odpowiedź*), zjawisk (*silny deszcz*). Przymiotniki odpowiadają na pytania: *jaki?, jaka?, jakie?, który?, która?, które?, czyj?, czyja?, czyje?*

Formy przymiotnika w zdaniu zależą od przypadku, liczby i rodzaju określanego rzeczownika, np. *duże krzesło*, *duża kuchnia*, *duży pokój*.

W zdaniu przymiotniki pełnią funkcję: **przydawki (означення)** (Na podłodze leży *kwadratowy* dywan), **podmiotu (підмет)** (*Chory* został w łóżku), **orzecznika (присудок)** (Paweł *jest wysoki*).

Pod względem znaczeniowym przymiotniki dzielą się na: **jakościowe (якісні)** – oznaczają cechy bezwzględne określanych przedmiotów, np. *biała* ściana, *wzorowa* uczennica i **relacyjne (відносні)** – oznaczają cechy względne przedmiotów, np. *cegłana* szkoła, *szklany* dom.

133. Wskaż określenia, które dotyczą przymiotnika.

Odmienia się przez osoby.

Odmienia się przez rodzaje.

Zastępuje w zadaniu inne części mowy.

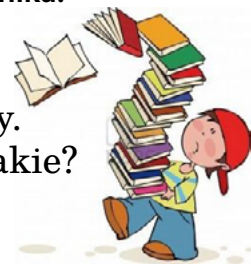
Odpowiada na pytania: jaki?, jaka?, jakie?

Odmienia się przez przypadki.

W zadaniu pełni funkcję przydawki.

Odmienia się przez liczby.

Odpowiada na pytania: kto?, co?

134. Połącz przymiotniki z odpowiednimi rzeczownikami. Określ ich znaczenie, liczbę i rodzaj.

elegancka	aktorka	wygodne	sukienka
czerwony	dziecko	zdolne	kolor
błękitne	buty	nieśmiałe	twarz
okrągła	zwierzę	wybitna	spodnie

LEKCJE 34-35.

135. Przeczytaj wiersz wyraźnie.

Włodzimierz Melzacki

Tu mieszkam

To małe kółeczko
to moje miasteczko.
W tym mieście mój dom,
w tym domu mój kąt
i tam na kanapie
przyglądam się mapie.
– To małe kółeczko
to moje miasteczko.

Odpowiedz na pytania i wykonaj polecenia.

* Gdzie bohater wiersza? * W jaki sposób opisuje miejsce swego zamieszkania?

Pisanie z pamięci. Popatrz na wiersz. Zapamiętaj jego pisownię. Zamknij podręcznik i zapisz. Otwórz podręcznik i sprawdź, czy wszystkie wyrazy zostały napisane poprawnie.

agrafka – англійська шпилька

haft – вишивка

haftować – вишивати

136. Wśród podanych wyrazów znajdź przymiotniki, wpisz je do zeszytu, określ ich rodzaj (jakościowe, relacyjne).

Kuchnia, ogród, dobro, słońce, jasne, sympatyczny, kółeczko, zagadkowy, kąt, modelowy, zegarek, mokro, pokój, miejski, nowy, biega, kanapa, pytanie, przytulne, okrągły.

137. Pracuj z tablicami pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki.
Zapamiętaj podane wiadomości.

Odmiana przymiotników

Przymiotniki odmieniają się przez przypadki, liczby i rodzaje (męski, żeński, nijaki) w liczbie pojedynczej oraz rodzaje męskoosobowy i niemęskoosobowy w liczbie mnogiej.

Wzory odmiany przymiotników

lp.

	<i>Rodzaj męski</i>	<i>Rodzaj nijaki</i>
M.	wysok- <i>i</i> , mał- <i>y</i> (brat, budynek)	wysoki- <i>e</i> , mał- <i>e</i> (okno)
D.	wysoki- <i>ego</i> , mał- <i>ego</i> (brata, budynku)	wysoki- <i>ego</i> , mał- <i>ego</i> (okna)
C.	wysoki- <i>emu</i> , mał- <i>emu</i> (bratu, budynkowi)	wysoki- <i>emu</i> , mał- <i>emu</i> (oknu)
B.	wysok- <i>i</i> , mał- <i>y</i> (budynek) ale: wysoki- <i>ego</i> , mał- <i>ego</i> (brata)	wysoki- <i>e</i> , mał- <i>e</i> (okno)
N.	wysok- <i>im</i> , mał- <i>ym</i> (bratem, budynkiem)	wysok- <i>im</i> , mał- <i>ym</i> (oknem)
Ms.	(o) wysok- <i>im</i> , mał- <i>ym</i> (bracie, budynku)	(o) wysok- <i>im</i> , mał- <i>ym</i> (oknie)
W.	wysok- <i>i</i> , mał- <i>y</i> (bracie, budynku)!	wysoki- <i>e</i> , mał- <i>e</i> (okno)!

Rodzaj żeński

M.	wysok- <i>a</i> , mał- <i>a</i> (babcia, szafa)
D.	wysoki- <i>ej</i> , mał- <i>ej</i> (babci, szafy)
C.	wysoki- <i>ej</i> , mał- <i>ej</i> (babci, szafie)
B.	wysok- <i>ą</i> , mał- <i>ą</i> (babcię, szafę)
N.	wysok- <i>ą</i> , mał- <i>ą</i> (babcią, szafą)
Ms.	(o) wysoki- <i>ej</i> , mał- <i>ej</i> (babci, szafie)
W.	wysok- <i>a</i> , mał- <i>a</i> (babciu, szafo)!

lm.

	<i>Rodzaj męskoosobowy</i>	<i>Rodzaj niemęskoosobowy</i>
M.	wysoc-y, mał-i (bracia)	wysoki-e, małe (budynki, okna, babcie, szafy)
D.	wysok-ich, mał-ych (braci, budynków, okien, babć, szaf)	
C.	wysok-im, mał-ym (braciom, budynkom, oknom, babciom, szafom)	
B.	wysok-ich, mał-ych (braci)	wysoki-e, małe (budynki, okna, babcie, szafy)
N.	wysok-imi, mał-ymi (braćmi, budynkami, oknami, babciami, szafami)	
Ms.	(o) wysok-ich, mał-ych (braciach, budynkach, oknach, babciach, szafach)	
W.	wysoc-y, mał-i (bracia)!	wysoki-e, małe (budynki, okna, babcie, szafy)!

138. Odmień wyrażenie *przytulne mieszkanie* przez przypadki w lp. i lm.

139. Określ przypadek, w którym przymiotniki występują w zdaniu oraz ich funkcje.

Były w mieście domki małe. Jeden domek był brzydki.
W kolorowym domku wszyscy chcieli mieszkać.

140. Utwórz przymiotniki od nazw geograficznych.

Wzór: *Polska – polski.*

Europa –

Śląsk – ...

Ukraina – ...

Mazowsze – ...

Warszawa – ...

Kraków – ...

141. Pracuj pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Zapamiętaj podane wiadomości.

Zaimek jako część mowy, jego rola i znaczenie

Zaimek (займенник) to część mowy, która zastępuje inne części mowy: rzeczownik (**zaimki rzeczowne**, np. *ja, ty, on, my, wy, kto, co*), przymiotnik (**zaimki przymiotne**, np. *ten, tamten, taki, jaki, który*), liczebnik (**zaimki liczebne**, np. *ile, tyle*) lub przysłówkę (**zaimki przysłówne**, np. *tak, stąd, dotąd, tędy, wszędzie, nigdzie*). Zaimki pełnią w zdaniu funkcję zastępowanych części mowy. Większość zaimków odmienia się. Nieodmienne są zaimki przysłówne.

142. Uporządkuj zaimki, wpisując je w odpowiednie części tabeli.

Wtedy, wszędzie, co, który, tyle, ile, wasz, się, jej, mój, siebie, nigdzie, twój, taki, skąd, sam, czyj, nikt, tu, dokąd, kto, nasz.

Zaimki rzeczowne	Zaimki przymiotne	Zaimki liczebne	Zaimki przysłówne
-------------------------	--------------------------	------------------------	--------------------------

143. Dopisz przymiotniki o znaczeniu przeciwstawnym.

Wzór: *słodki – kwaśny.*

Długi, grzeczny, łatwy, powolny, gorący, radosny.

144. Przeczytaj wiersz, wstaw brakujące słowa.

Anna Kwiecińska

Wielkie porządki

Proszę spojrzeć na Dorotkę:
 ma , wielką .
 Bardzo się napracowała,
 pokój posprzątała.

Teraz pranie – _____, _____,
 aż na nosek woda pryska!
 Więcej mydła! Jeszcze muszę
 Wyprać _____ i _____.

Wyrazy pomocnicze: chustkę, szufelkę, dzbanek, lalek, fartuszek, miska, szczotkę.

145. Pracuj z tablicami pod kierunkiem nauczyciela / nauczycielki. Zapamiętaj wiadomości.

Odmiana zaimków osobowych

M.	ja	ty	my	wy
D.	mnie	ciebie, cię	nas	was
C.	mnie, mi	tobie, ci	nam	wam
B.	mnie	ciebie, cię	nas	was
N.	mną	tobą	nami	wami
Ms.	(o) mnie	(o) tobie	(o) nas	(o) was

	Rodzaj męski	Rodzaj nijaki	Rodzaj żeński
M.	on	ono	ona
D.	jego, go, niego		jej, niej
C.	jemu, mu, niemu		jej, niej
B.	jego, go, niego	je, nie	ją, nią
N.	nim		nią
Ms.	(o) nim		(o) niej

	Rodzaj męskoosobowy	Rodzaj niemęskoosobowy
M.	oni	one
D.	ich, nich	
C.	im, nim	
B.	ich, nich	je, nie
N.	nimi	
Ms.	(o) nich	

146. Praca w grupie. Uzupełnij zdania odpowiednimi zaimkami wskazanymi w nawiasach.

a) zastępującymi rzeczownikami (*mi, nas, go, ona*):

1. ... nie ma małej siostrzyczki.
2. Pomóż ... rozwiązać to ćwiczenie.
3. Czy przyjedziesz do ... na święta?
4. Łukasz bardzo... lubił.

b) zastępującymi przymiotnikami (*ten, takie, który, tym*):

1. W ... pokoju jest przytulnie.
2. ... stopnie bardzo mnie ucieszyły.
3. ... samochód ma niezwykły kolor.
4. ... pomysł jest lepszy?

c) zastępującymi liczebnikami (*tyle, dużo, wiele, kilka*):

1. W naukę trzeba włożyć... wysiłku.
2. Mówiłem jej to już ... razy.
3. Nie stać mnie na kupno ... potrzebnych rzeczy.
4. To stało się... lat temu.

d) zastępującymi przysłówkami (*gdzieś, wtedy, wtedy, stąd*):

1. ... miałaś długie włosy.
2. Zgubiłaś ... mój ukochany wisiorek.
3. Właśnie ... się poznaliśmy.
4. Trzeba było iść

147. Wstaw osobowe zaimki w odpowiedniej formie i zapisz zdania do zeszytu.

Przyjedź do ... (ja) jutro.
Kiedy... (ona) widziałeś?

Myślę, że było z ... (oni) bardzo miło.

Niestety nic ... (oni) nie powiedział.

Dlaczego nie dałeś ... (on) książkę?

Nic o ... (wy) nie wiem.

Wcale nie rozumiem ... (ty).
Rozmawialiśmy o ... (one) wczoraj.

Daj ... (ona) spokój!

Nie wierzę ... (on).

Ufam ... (ty).

Nie mówiłem ... (wy) o tym.